

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 13.

Onsdagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Anmälades och bordlades lagutskottets utlåtanden:

n:o 27, i anledning af väckt motion om ändring i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887;

n:o 28, i anledning af väckt motion om tillägg till kommunal-lagarne i fråga om tiden för kommunal- och kyrkostämmors hållande; samt

n:o 29, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98 och 109 §§ rege-ringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen;

2:o) med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen an-gående en postsparbank för riket den 22 juni 1883;

3:o) angående försäljning till Hvetlanda bysambälle af viss del af förra häradshöfdingebostället 1 mantal Hvetlanda Thomas- och Kulla-gården n:is 4 och 6; samt

4:o) angående tilläggspension för jägmästaren i Skellefteå revir O. E. H. Grahl.

Dessa kongl. propositioner blefvo härefter, hvar för sig, föredragna och på begäran bordlagda.

Upplästes två till kammaren inlemnade protokoll af följande lydelse:

År 1890 den 11 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att, jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen, utse Riksdagens fullmäktige i riksbanken jemte suppleanter för dem; och befunnos efter valförrättningens slut hafva blifvit utsedde till

ordförande:

herr von Ehrenheim, Pehr Jakob, f. d. statsråd med 47 röster,

öfrige fullmäktige:

herr Arnberg, Johan Wolter, filosofie doktor	med 48 röster,
friherre Fock, Alfred Henrik Eduard, kansliråd	” 48 ”
herr Larsson, Liss Olof, riksdagsman	” 48 ”
” Ribbing, Erling, kabinettskammarherre	” 48 ”
” Richter, Fredrik, sekreterare	” 48 ”
” Törnebladh, Henrik Ragnar, lektor	” 48 ”

suppleanter:

herr Lund, Fredric Magnus, riksdagsman	med 48 röster,
” Mallmin, Lars Petter, riksdagsman	” 47 ”
” Sjöstrand, Abbe Johan Emil, assessor, konstituerad revisionssekreterare	” 46 ”

W. Sträle.
F. G. Sandwall.

Alfred Piper.

Joh. Jonson.

År 1890 den 11 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att, jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen, utse Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret jemte suppleanter för dem; och befunnos efter valförrättningens slut hafva blifvit utsedde till

ordförande:

herr Boström, Erik Gustaf, riksdagsman med 48 röster,

öfrige fullmäktige:

herr Anderson, Frans Albert, generaldirektör	med 48 röster,
friherre Nordenfalk, Johan, godsegare	” 48 ”
herr Samzelius, Per, statskommissarie	” 48 ”
” Sederholm, Edvard, riksdagsman	” 48 ”
” Wersäll, Claës Richard, kapten	” 48 ”
” Höglund, Otto Magnus, grosshandlare	” 24 ”

efter lottning med Herr Danielson, Anders Petter, riksdagsman, hvilken jemväl erhållit 24 röster;

suppleanter:

Herr Afzelius, Ivar, t. f. byråchef, revisionssekreterare med 48 röster,		
„ Lilliesköld, Erik Wilhelm, kamrerare	„ 47	„
„ Olsson, Nils, i Ättersta, f. d. riksdagsman	„ 46	„

W. Stråle.
F. G. Sandwall.

Alfred Piper.

Joh. Jonson.

Dessa protokoll lades till handlingarna; och skulle Riksdagens kanslideputerade genom utdrag af protokollet underrättas om deras innehåll med anmodan att låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som derom borde i riksdagsbeslutet intagas.

Föredrogs å nyo och hänvisades till bevillningsutskottet Kongl. Maj:ts under gårdagen bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden.

Föredrogs å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Vissefjerda Storegård n:o 1 i Kalmar län.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 3 och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 26.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 5 och 7 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 2, angående vilkoren för försäljning af bränvin.

1 punkten.

Herr Lithander: Andra Kammaren har till utskottet återremitterat denna fråga och synes mig hafva egt skäl för en sådan åtgärd så mycket mera, som det inom utskottet var ifrågasatt att till afdelningen återremittera frågan. Utskottet säger sig till fullo gilla syftet med motionen och har icke heller bestridt, att den nu gällande brän-

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja bränvin.*

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja brännin.
(Forts.)*

vinsförsäljningsförordningen lemnar rum för ett sådant kringgående af lagen, som motionärerna påpekat, men det oaktadt har utskottet icke funnit sig förelåtet att tillstyrka motionen, och detta hufvudsakligen på den grund, att utskottet förmenar, det den franska handelstraktaten skall lägga hinder i vägen för ett sådant bifall. Jag förbiser ingalunda det hinder, som denna traktat lagt och lägger i vägen för ett konsequent genomförande af bränvinslagstiftningen i syfte att hindra superiet, men jag kan likväl icke finna, att den i detta fall utgör något hinder. Den artikel, som utskottet åberopar till stöd för sitt afslag, lyder så här: "Franska handelsresande, som färdas inom de förenade rikena för franska handelshus, skola der ega att göra uppköp för sin industris behof och upptaga boställningar, med eller utan prof, men icke till försäljning kringföra varor." Franska handelstraktaten inrymmer således rättighet för franska handelsresande och följaktligen äfven för andra utländska handelsresande att här försälja sina varor, men jag kan icke tänka mig, att det kan tolkas såsom en rättighet för dem mer än för svenskar att på något sätt kringgå vår nu gällande bränvinsförsäljningsförordning. Och det är just ett sådant kringgående, motionärerna vilja förhindra. Det är nemligen en helt annan sak än hvad man menar med lagenlig försäljning af spritdrycker. Motionärerna säga här: "Genom ett aktningvärdt bemödande af åklagaremagten har äfven lönkrögeriet till stor del måst vika. Men i stället hafva vi nu fått en skara af ambulatoriska krogar i ny form. Herrar bränvinsförsäljare hafva nemligen funnit lönande och tillståndigt att sjelfve eller genom resande agenter ersätta de indragna krogarne eller försäljningsställena. Med all den ifver och energi, som vinstbegäret och konkurrensen emellan de olika agenterna kunna frambringa, draga nu dessa agenter omkring i landet från gård till gård och by till by för att fresta, truga, locka och pocka folket att låta anteckna sig för större eller mindre kvantiteter spirituosa.

Till följd häraf får man numera efter de allmänna vägarne ofta se rader af formän, som från långt aflägsna försäljningsställen föra massor af större och mindre kaggar, liksom i de respektive byar, der de hamna, skönja verkan af kaggarnes innehåll i hopar af skrälande äldre personer och ungdom med deraf omtöcknade hjernor. Till de köpandes bekvämlighet få de varan på detta sätt sig tillsänd i lånta kärl, som sedan fraktfritt återsändas."

Det är tydligt, att detta är ett kringgående af författningen, och det är möjligt, att en sådan inskränkning, som motionärerna vilja, skulle kunna i någon mån tydas såsom stridande mot franska handelsresande. Men erfarenheten har dock ingalunda visat, att vare sig franska eller andra utländska handelsresande på detta sätt sökt bedrifva en så beskaffad handel, som här är i fråga, eller att gå ur stuga i stuga, ur hus i hus, ur by i by och locka äfven den fattiga befolkningen att köpa spritvaror. Och enligt min öfvertygelse kan icke heller en sådan verksamhet blifva föremål för deras direkta spekulation, ty språk och bristande kännedom om terrängförhållanden samt risk och kostnader torde häremot uppresa nästan oöfverstigliga hinder. Jag tror således, att den enligt utskottets uppfattning blifvande skil-

naden, hvarigenom svenska agenter och handelsresande genom ett bifall till motionen skulle ställas i en sämre ställning än de utländska, är utan praktisk betydelse och blott skenbar. Det synes mig vara alldeles påtagligt, att en så beskaffad försäljning, som motionärerna vilja förhindra, icke kan bedrivas af andra än närboende bränvinshandlare, och då ifrågavarande försäljningssätt måste betraktas såsom ett kringgående af lagen, bör det naturligtvis, så vidt möjligt är, förhindras.

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja bränvin.
(Forts.)*

Det synes mig, som om utskottet icke tagit förhållandena tillräckligt noga i betraktande, och att således en återremiss vore af behovet påkallad. Jag ber därför, herr grefve och talman, att få yrka återremiss, och jag begagnar tillfället säga, att det vore önskligt, helt säkert lyckligt, om Riksdagen i allmänhet ville, så långt den kunde, tillmötesgå ett så aktningsvärdt sträfvanne som det, hvilket pågår i landet till förmån för nykterheten.

Herr Reuterswärd: Jag beklagar, att den ärade motionären af andra viktiga göromål är hindrad att vara närvarande och således icke är i tillfälle att här försvara sin motion, för hvilken han, då han begärde permission, förklarade sig vilja bryta en lans med bevillningsutskottet. Saken är emellertid den, att såvidt vi inom utskottet kunde läsa och förstå 17 art. i franska handelstraktaten, skulle just det, som man nu vill hindra svenska spritvaruagenter att utöfva, tillåtas franska och de länders agenter, som skola behandlas såsom den mest gynnade nation, d. v. s. man vill åt utländingar bereda fördelen att här i landet etablera s. k. ambulatoriska krogar, men på samma gång förhindra landets egna spritvaruhandlande att med dem konkurrera. Att ett sådant förhållande icke gerna kan önskas af dem, som fordra, att svenska medborgare skola i sitt eget land hafva åtminstone samma rätt som främlingar, det är tydligt. Under sådana förhållanden kan man ju ej bifalla motionen.

Nu säger en talare, att det är en helt annan än bränvinshandel, de utländska agenterna bedriva. Nej, mine herrar, det är precis densamma, fastän de ena kalla varan konjak, de andra bränvin. De utländska agenterna fara omkring och taga upp order ur by i by och lemna sina små collies mot efterkraf till huru små quantiteter som helst. Det är således, som motionärerna säga, ett komplett ambulatoriskt krögeri som dessa agenter bedriva. När man icke kan hindra detta för utländingen, har då icke utskottet haft fullt skäl att säga: *för närvarande* kan denna motion icke bifallas? Utskottet säger ju för öfrigt — och detta utan invändning af en enda ledamot — att motionen är ytterst beaktansvärd och fullt berättigad. Och den hade sannolikt fått alla utskottets ledamöter på sida, om icke det skäl funnits, som jag nu anför.

Hvartill en återremiss skulle tjena, förstår jag icke, ty lika litet som utskottet kan ändra traktatsbestämmelserna, lika litet kan det ändra åsigtter om rätta tolkningen af 17 § mom. 1 i nämnda traktat. Och i hvilket afseende man, såsom den ärade talaren sade, skulle kunna göra något godt af denna motion, derom har han lemnat oss i

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
säljbränvin.
(Forts.)*

okunnighet. För utskottet är det omöjligt att göra något annat än det gjort, så vida man icke, såsom jag påpekat, vill begå en stor orättvisa. På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Stråle: När man läser de skäl, som ligga till grund för motionärernas förslag, vågar jag antaga, att ingen kan opponera sig mot önskvärdheten att komma till ett sådant beslut, som motionärerna afse. Utskottets motskäl är dock synnerligen tungt; utskottet har, såsom den senaste ärade talaren påpekat, gillat syftet, men den franska handelstraktaten anses lägga hinder i vägen. Jag vågar icke hysa samma uppfattning som den föregående talaren, att man under nu gällande franska traktat kan på ett fullt nöjaktigt sätt ordna denna fråga. Åtminstone synes det möta snart sagdt oöfvervinneliga svårigheter; men om traktaten kommer att upphöra, har man full rätt att lagstifta i detta fall, huru man önskar; om åter ny traktat kommer till stånd med förändrade bestämmelser, har man ju då tillfälle att kunna bereda erforderlig förbättring i detta hänseende. Mig synes att, om i värsta fall den inskränkning gjordes, att ingen annan än utländsk handelsresande finge på svenska landsbygden — i städerna är det ett annat förhållande — öfva en sådan här verksamhet, så är det nog sant, att han möjligen någon enda gång idkade en dylik handel genom att upptaga order för fransk beställning, men jag tror icke, att följden deraf kunde blifva ett sådant ofog, som för närvarande eger rum, synnerligen, som samtidigt en förhöjning i tullen på 250 liter af fransk tillverkning borde beredas. Jag hyser den förhoppning, att en ganska väsentlig ändring i ställningen derigenom skulle inträffa. Under närvarande förhållanden kan man ju bifalla utskottets betänkande, om man så vill, men jag föreställer mig, att såsom en opinionsyttring i frågan bör punkten återremitteras.

Herr Stepheus: Herr Treffenbergs m. fl:s motion i syfte att förhindra och inskränka bränvinshandeln på landet är onekligen af beskaffenhet att ingifva den största sympati, då allt, som kan befordra främjandet af nykterhet, i hvarje land bör af statsmagterna beaktas. Men vid stiftande af lagar måste man tillse, att alla samhällsklassers olika intressen så mycket som möjligt skyddas mot förtryck och orättvisa. Ännu mer bör denna princip göra sig gällande vid tillfällen, då fråga uppstår rörande förhållanden, hvarigenom utlänningar kunna få bättre rätt och större förmåner än det egna landets undersåtar. Men, mine herrar, genom ett bifall till de nu föreliggande motionerna komma de rättigheter, som utlänningar förskaffat sig till följd af de handelstraktater, de afslutat med Sverige, än ytterligare att stegras på bekostnad af vårt lands inhemska bränvinshandlande, som redan till följd af de dryga skatter, de nödgas betala för sin rättighet att handla med bränvin, äro betydligt sämre lottade än utlänningarne, hvilka äro fritagne från erläggande af motsvarande afgifter. Samtidigt härmed hafva de utländska handelshusen rätt att genom sina agenter öfverallt i vårt land till huru små belopp som helst utminutera sin konjak,

en vara som i många fall är af så dålig beskaffenhet, att den lär kunna afyttras här i landet till det billiga priset af omkring 60 öre per butelj. Men våra egna bränvinshandlare hafva icke rätt till att å annat ställe än der de ega sin handelsrättighet genom ombud utlemna bränvin i mindre belopp än 250 liter. Skulle nu, mine herrar, såsom motionärerna begära, våra bränvinshandlare beröfvas sin rätt att sjelfva eller genom ombud utbjuda sin vara och dertill äfven vara förhindrade att aftala om försäljning och leverans af densamma å andra ställen än dem, der de hafva sin handelsrättighet, samtidigt med att utländingarne finge biebeåhålla alla sina förmåner, så blefve härigenom den svenske bränvinshandlaren behandlad på ett orättvist sätt, hvilket troligen kommer att urståndsätta honom att kunna bedriva sin rörelse. Äfven om han blott för en kortare tid blefve utsatt för denna orättvisa, kan den dock icke försvaras och kommer utan tvifvel att gifva anledning till så mycket bitterhet och missnöje, att kloketen bjuder oss här vid lag icke gå för långt, i synnerhet om man besinnar, att de fleste bränvinshandlare utöfva ett betydligt inflytande öfver en stor del af våra samhällsklasser, hvilket lätt kan gifva anledning till, att i vida kretsar ett allmänt missnöje uppstår mot en lagstiftning, som gynnar utländingarne ännu mera än hvad redan skett till förfång för vårt eget folk.

Herr grefve och talman! Jag anhåller om afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Bennich: Så vidt jag förstår läsa den franska handels-traktaten, lägger den icke hinder i vägen för genomförande af den lagstiftning, som här är i fråga. Om man endast läser 17 art:s första moment, kommer man möjligen till den uppfattning utskottet har, men läser man andra momentet i samma artikel, får man genast anledning att betvivla rigtigheten af utskottets uppfattning. Läser man åter traktaten i sin helhet, finner man, att den genomgås af en framstående grundsats, nemligen den att fransmän här och svenskar i Frankrike skola behandlas lika med landets egna inbyggare. Längre kan icke någon rimlig tolkning af traktaten gå.

Med mycken glädje bemärker jag den bevillningsutskottets ömhet om traktaters helgd, som framgår af betänkandet; och man må vidare vara erkänsam för utskottets månhet om skydd för svenska bränvinshandeln, att den icke må blifva i sämre ställning än utländingens; men dessa utskottets omsorger — så aktningvärda de äro hvar för sig — anser jag vara i förevarande fall malplacerade, emedan, såsom jag redan haft äran anmärka, franska traktaten icke utgör något hinder för bifall af ifrågavarande förslag.

Erkänner man att det syfte, som motionärerna vilja vinna, är önskvärdt och att förslaget är praktiskt verkställbart, synes man icke hafva någon annan utväg än att återremittera punkten till utskottet, på det att utskottet efter närmare öfvervägande af alla hithörande förhållanden må komma i tillfälle att framställa det förslag, som kan lända till sakens lyckliga lösning. Jag yrkar återremiss.

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja bränvin.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja brännvin.
(Forts.)*

Herr Cavalli: Genom ett bifall till de motioner, som nu behandlas, skulle det i § 4 mom. 2 af gällande brännvinsförsäljningsförordning stadgade förbud för innehafvare af rättighet till försäljning af brännvin att genom ombud låta å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlemna brännvin i mindre belopp än 250 liter utsträckas derhän, att dels omförmälda förbud skulle gälla jemväl rättsinnehafvaren sjelf, dels ock förbud meddelas för sådan rättighets innehafvare att vare sig sjelf eller genom ombud å annat ställe än det, der försäljningsrätten utöfvas, till salu utbjuda eller med köpare aftala om leverans af brännvin i mindre belopp än det nyss angifna.

Af motiveringen till motionerna framgår, att de tillkommit uteslutande i sedligt intresse och grunda sig på den mycket befogade önskan att minska spritförsäljningen och dymedelst jemväl spritkonsumtionen å landsbygden. Om frågan kunde bedömas uteslutande från den synpunkten, är jag öfvertygad, att mången af oss skulle rösta annorlunda än hvad vi nu enligt min uppfattning äro nödsakade att göra. Frågan har nemligen en annan sida, som ej får förbises, och den är dess ekonomiska, dess bedömande från merkantil synpunkt.

Enligt art. 17 i franska handelstraktaten äro franska handelsresande berättigade att här i landet upptaga beställningar, med eller utan prof, och alldeles samma förmån tillkommer, enligt art. 10 i handels- och sjöfartstraktaten med Portugal, portugisiska handelsresande, likasom det i art. 14 i den spanska traktaten är stadgadt, att spanska handelsresande i fråga om yrkesafgift skola behandlas såsom den mest gynnade nation.

Äfven om jag för nu föreliggande frågas bedömande lemnar å sido spanska och portugisiska handelsresande äfvensom sådana från de länder, med hvilka Sverige har traktater, som innehålla, att dessa länder skola behandlas såsom den mest gynnade nation, blir påföljden, om motionerna bifallas, den, att det skulle stå franska handelsresande fritt att öfver allt i vårt land till salu utbjuda och med köpare aftala om leverans af brännvin, under det att landets egna spritvaruhandlande vore förbjudna att drifva en sådan näring utom det ställe, der rättigheten att försälja brännvin utöfvas. Jag behöfver blott påpeka detta förhållande, för att en hvar skall finna de vådor i merkantilt hänseende, som skulle uppstå af en dylik lagstiftning, så länge den franska handelstraktaten är gällande.

Mot hvad jag nu anfört tänker jag mig två invändningar, som äfven gjorts vid frågans behandling inom utskottet. Den första gäller det skydd, som redan i vår nu gällande tullagstiftning finnes för svenska spritvaruhandlande i förhållande till de franska, och den andra afser prisskilnaden emellan svenskt och franskt brännvin eller, för att benämna det senare med dess vanliga namn, konjak.

I tulltaxan är nu stadgadt, att brännvin och sprit af vindrufvor, som sjöledes direkt hit införes på fat från Frankrike, skola draga en tullsats af 55,5 öre per liter, då det införes i kollys på minst 250 liter, under det att de draga en tilläggstillafgift af 15 öre per liter, då de införas i kollys, innehållande mindre än 250 liter. Den svenske sprithandlaren, som nu importerar konjak i större parti än 250

liter, har således att erlægga en tullsats af endast 55,5 öre per liter, under det att den enskilde konsumenten, som af en agent köper konjak i mindre parti än 250 liter, har att erlægga en tullafgift af 70,5 öre per liter, således en skilnad af 15 öre per liter; och detta skulle, förmenar man, vara skydd nog. Den, som resonnerar så, förbiser alldeles, att den svenske sprithandlaren har att erlægga dryga försäljningsafgifter och utskylder till kommunen, från hvilka båda slag af afgifter den franske handelsresanden är befriad, och fördelen är alltså på den senares sida, äfven om jag antager att den handelsbevilling, som han har att erlægga, motsvarar den svenske spritvaruhandlarens utskylder till staten. Denna invändning väger sålunda ej tungt. Men om den ifrågasatta lagstiftningen genomfördes, och derigenom en stor marknad för spritvaror öppnades för fransmännen utan konkurrens från svenskarnes sida, skulle anordningar utan svårighet vidtagas så, att konjaken kunde införas i kollys om minst 250 liter, och då vore skyddet alldeles borta, då vore fransmännen allherskande på denna marknad, och någon minskning i spritvarukonsumtionen vore ej att förvänta, så länge franska handelstraktaten i denna del gäller oförändrad.

Den andra invändningen är än lättare att vederlägga. Jag har här en priskurant, i hvilken en fransk spritvarufirma utbjuder konjak till 55 francs per hektoliter, eller icke fullt 40 öre per liter. Med tillägg af 55,5 öres tullsats kan således konjak här i landet levereras till konsumenten till ett pris af 95 öre per liter, under det att det sämsta bränvinet — märk väl det sämsta — på Stockholms utskänkingsaktiebolags försäljningsställen i dag kostar 92 öre litern.

Att under sådana förhållanden bifalla den nu ifrågasatta lagstiftningen, så länge franska handelstraktaten är oförändrad, vore således att, utan att verka något i sedlighetens intresse eller minska spritkonsumtionen, alldeles förstöra den svenska spritvaruhandlarens näring till förmån för den franske, och dertill vill jag med min röst icke bidra. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Enligt mitt förmenande har utskottet ej kunnat göra annat, än hvad det gjort, så länge franska traktaten existerar. En ärad talare sade, att utskottet skulle kunnat göra något annat samt att utskottet blott tagit i betraktande det första, men ej det andra momentet af artikeln i fråga.

Tillåten mig då, mine herrar, att få uppläsa andra momentet. Det lyder så: "Franska handelsresande skola icke inom de förenade rikena vara underkastade högre särskild yrkesafgift än den lägsta dylika afgift, som derstädes erlägges af infödda handelsresande af samma kategori. En afgift till lika belopp med den bevilling, som vare sig i Sverige eller Norge drabbar franska handelsresande, må i Frankrike påläggas svenska eller norska handelsresande."

Sålunda få de ej åläggas någon högre afgift, men det talas icke alls något om en lägre. Och detta skulle just blifva förhållandet, att deras afgifter blefve lägre.

Vi hafva af en föregående talare hört omtalas, huru billigt detta

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja bränvin.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja bränvin.
(Forts.)*

franska bränvin kan levereras, och en gång yttrades af en på detta område mycket framstående man: "Det är förvånande hvad den svenska nationen är trög. Svenska nationen har sjelf hufvudingredienserna till såväl vin som konjak, nemligen det renade bränvinet; hvarför kunna då svenskarne icke importera litet essanser att slå uti spriten och derutaf tillverka vin."

Om vi nu gifva fransmännen denna fördel, lägga vi ett band på våra svenska spritfabrikanter, som nog lärt sig tillverka både vin och konjak.

Jag har en gång hört en berättelse om konjak. En person sade mig nemligen, att när etiketten på en butelj konjak är försedd med en stjärna, innehåller den 90 procent sprit samt 10 procent vin, har den 2 stjernor, innehåller den 80 procent sprit mot 20 procent vin. Jag tänker häruppå hvarje gång jag ser en konjaksbutelj.

Om vi skulle taga bort den rättigheten från våra sprit- eller vinfabrikanter att få utbjuda sin vara å annat ställe än det, der de sin försäljningsrätt utöfva, tron I då icke, mine herrar, att med den energi, som finnes hos just dessa, som sälja vin och konjak — ty den är förvånande och kan blott jemföras med deras, som sälja cigarrer, de äro våra mest energiska köpmän, de truga och locka oss att köpa, antingen vi vilja eller icke — tron I då icke, mine herrar, att, om vi förbjuda våra egna tillverkare att skicka omkring sina varor, fransmännen skulle vara så uppmärksamma, att de skickade på oss sina spitvaror, när de kunna leverera dem till så billiga pris. Nu kan man säga, att de skola ej kunna skicka sina varor upp till Dalarne. Jag är öfvertygad om att de skicka dem upp till Haparanda — hela världen omkring. Här hafva de ju det bästa tillfälle att kunna få sprida denna ädla vara. Är det så, att vi vilja gynna den utländske handelsresanden, låtom oss då rösta för motionen, men är det så, att vi icke vilja gynna dem särskildt, utan lika väl anse oss kunna gifva våra egna samma rättigheter, låtom oss då rösta för utskottets betänkande.

Här har föreslagits återremiss såsom en opinionsyttring. Hvad skola vi i utskottet göra med en opinionsyttring? Skola vi derfor mer än förut veta hvad vi skola göra? Vi hafva behandlat ärendet och kommit till detta resultat. Man talar så mycket om nykterhet. Mine herrar, jag är också nykterhetsvän och har visat det i riksdagen vid många tillfällen, ja så ifrig nykterhetsvän, att jag en gång i en reservation begärt något, nemligen förbud att utskänka bränvin under sönd- och helgdagar, som visserligen då antogs af Riksdagen, men blef ej af regeringen sanktionerad, såsom varande allt för nyktert. Jag har således visat mig vara intresserad för nykterhetens befrämjande. Men här gäller det icke nykterheten. Ty i stället för att man nu dricker rent bränvin, skulle man, om motionen antoges, komma att dricka färgadt, och om man dricker sig full af renadt eller färgadt bränvin, så torde det ur nykterhetssynpunkt komma på ett ut.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterswärd: Jag ber kammaren om ursäkt, att jag ännu en gång tager till ordet, hvilket jag begärde med anledning af att den

talare, som står här bredvid mig, gjorde sig till tolk af 17 § i handels-traktaten. Han påstod, att om vi hade läst hela paragrafen till slut, så skulle vi hafva funnit att hans åsigt varit riktig. Den ärade motståndaren torde ursäkta, att resultatet ändock blifver detsamma. Äfven säger samme ärade talare, att om man med förstånd läser igenom hela traktaten, skall man finna att det är fullkomlig likställighet mellan utländska och svenska agenter i båda länderna. Ja, det är sant, att såsom en allmän regel gäller likställighet; men 17 § gör i 1 mom. ett undantag från denna regel, och detta undantag äro vi skyldige att respektera. Deruti ligger skilnaden emellan hans och min tolkning. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja bränvin.
(Forts.)*

Herr Wærn: Jag tror att man, då man påstått att den 17 paragrafen af franska handelstraktaten vore ett hinder för antagande af den ifrågasatta inskränkningen i rättigheten att försälja spritvaror, gifvit allt för stor omfattning åt denna paragrafs betydelse, ty den säger väl att "franska handelsresande, som färdas inom de förenade rikena för franska handelshus, skola der ega att göra uppköp för sin industris behof och upptaga beställningar, med eller utan prof, men icke till försäljning kringföra varor", men den säger icke att de få upptaga beställningar på huru små partier som helst. Vill man lösa traktaten riktigt, skall man börja med 1 §, som hufvudsakligen är bestämmande för dess innebörd och betydelse.

Der säges: "full och oinskränkt frihet i afseende å handel och sjöfart skall ega rum mellan de höga fördragslutande parternas undersåtar. De skola uti hamnar, städer eller på andra orter, hvilka som helst, inom de respektive staterna, antingen de der bosätta sig eller hafva tillfälligt uppehåll, icke för sin handel eller industri vara underkastade andra eller högre afgifter, skatter, pålagor eller bevilningar, af hvad namn de vara må, än som af landets egna undersåtar utgöras. De privilegier, friheter och andra förmåner, hvilka som helst, hvaraf i afseende å handel och industri det ena fördragslutande landets undersåtar äro i åtnjutande, skola likaledes tillkomma det andras undersåtar".

Jag anser denna 1 § innehålla fullt berättigande för den svenska regeringen att icke tillerkänna franska handelsresande någon som helst annan förmån, än sådana, af hvilka våra egna landsmän äro i åtnjutande. Men, mine herrar, låten opinionerna få strida mot hvarandra. Det är ju då gifvet att vi ej äro vissa om hvad som är det rätta, och kan det då vara lämpligt att afgöra en sak utan att veta huru med densamma egentligen förhåller sig? Är det då ej vida bättre att återremittera detta förslag, i syfte att bevillningsutskottet måtte föreslå Riksdagen det beslut, som enligt utskottets åsigt i föreliggande fråga i sig sjelft är det bästa, och att till Kongl. Maj:t öfverlemnas afgörande af frågan huruvida något hinder i internationella förbindelser möter beslutets verkställande. Åt Kongl. Maj:t bör väl tolkningen af franska traktatens bestämmelser lämpligast kunna öfverlemnas. Den rådande bitterheten bör ej hindra oss att främja nykterhetens sak. Jag yrkar återremiss.

*Ifrågasatt
inskränkning
af rätten att
sälja bränvin.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Vi hafva återigen hört denna traktat uppläsas. Jag står dock kvar på samma ståndpunkt, den nemligen, att om vi gifva våra egna landsmän någon förmån, måste vi gifva densamma åt franska handelsresande, men om vi tillskynda de förra någon olägenhet, kunna vi ej göra så mot de senare. Deruti ligger skilnaden.

Grefve Strömfelt: Jag skall icke ingå i någon kontrovers med bevillningsutskottets ledamöter om tolkningen af franska handelstraktaten. Det är möjligt att jag, hvad angår svenska industriidkares rätt, i några fall har en inskränkt uppfattning gent emot utskottets ledamöter, men jag kan ändock icke låta detta utskottsbetänkande passera kammaren utan att till protokollet få nedlagd min protest.

Utskottet säger, att det till fullo gillar "syftet" med ifrågavarande motioner men finner sig "för närvarande" förhindradt att tillstyrka bifall till desamma. Med detta vill jag påstå, att utskottet i förtäckta ordalag erkänner rättigheten af hvad en af motionärerna säger, nemligen att lönkrögeriet till stor del måst vika, men att man i stället fått en skara af ambulatoriska krogar; det är vidare fullkomligt sant, då motionären yttrar, att "ett dylikt tillvägagående är ett slag i ansigtet på de landtkommuner, som i nykterhetens intresse afstått från rättigheten att skörda vinst af bränvinshandeln".

Då utskottet, såsom det vill synas, erkänner det befogade i motionerna och att allt det elände, som ett kringgående af lagen medför, borde, om det kunde, häfvas eller minskas, så förstår jag sannerligen icke det slut, hvartill utskottet kommit; ty orsaken till det slutet är, hvad som också i utskottsbetänkandet framhållits, att den vinst, som nu tillföres svenske bränvinsförsäljare, i stället skulle kunna komma utländingar till godo. Är en sak oriktig i sig sjelf, som utskottet erkänner att den är, då bör man söka inskränkning i sådan orätt; mig förefaller att utskottets afslag, som går ut på att gynna ett fåtal bränvinsförsäljare, vittnar om en krass materialism, hvilken jag icke vill eller kan biträda.

Helst skulle jag sett, att kammaren velat afslå utskottets hemställan i denna punkt och antaga motionären herr Treffenbergs förslag, men då alla öfriga mot utskottet uppträdande talare hafva yrkat punktens återremitterande, för att om möjligt afvinna utskottet en bättre uppfattning af frågan, skall jag förena mig med dem, hvilka yrkat återremiss.

Friherre Barnekow: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång uppträder, men jag måste rätta en missuppfattning, hvartill den siste ärade talaren gjort sig skyldig, då han sade att vi skulle vilja gynna några inhemska spritfabrikanter. Men så är icke fallet. Vi vilja icke alls gynna dem. Men om motionärernas förslag antages, blir förhållandet det, att våra egna spritfabrikanter icke få sälja sitt bränvin, men franska handelsresande få sälja lika mycket och svenska folket suppa lika mycket färgadt bränvin som förut renadt. Kunna vi vinna

något, kunna vi vinna det, att det konsumerades blott 2 kannor bränvin mindre än förut, skulle jag för min del gå in derpå. Men när vi ej vinna någonting, utan samma kvantitet blir såld, fast af franske handelsresande i stället för af svenske, då kan jag ej vara med derom.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr greffen och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt och vidare derpå att punkten skulle visas åter till utskottet, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Cavalli* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i 1 punkten af sitt betänkande n:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 56.

2 punkten.

Herr *Bennich*: Den föreliggande frågan är otvifvelaktigt af jmförelsevis mycket ringa betydelse i pekuniärt hänseende. Den måste visserligen i någon mån beröra kommuners, landstings och hushållningssällskaps ekonomiska intressen; men från en annan sida är frågan af ojemförligt mycket allvarligare betydelse, den moraliska. Det är nemligen fråga om ingenting mera och ingenting mindre, än huru vida vissa små städer och platser skola tillåtas att fortfarande, genom möjligen svekfulla aftal, till egen fördel, undandraga dessa andra inrättningar den andel i bränvinsförsäljningsinkomsten, som enligt författningens mening skall dem rätteligen tillkomma. Jag tror, att om man blundar för så beskaffade underslef af den ena eller den andra korporationen, så undergräfvor man i ganska väsentlig mån den allmänna aktningen för rätten och detta är farligare än att beröfva landsting och hushållningssällskap en liten inkomst. Det är ju fullkomligt bekant, att hvarje stadssamhälle af någon större betydelse upplåtit bränvinsförsäljningen åt bolag. Dessa bolag äro underkastade

*Angående
öfverlåtande
till bolag af
kommuns
rätt att ut-
skänka och
utminutera
spritvaror.*

*Angående
öfverlåtande
till bolag af
kommuns
rätt att ut-
skänka och
utminutera
spritvaror.
(Forts.)*

offentlig kontroll, deras räkenskap och förvaltning revideras af personer, utsedda af alla de myndigheter, hvilka hafva något intresse af att en rättvis fördelning af försäljningsinkomsten kommer att ega rum. Der åter försäljningen af bränvin upplåtits åt enskilda personer, der finnes icke någon sådan revision och icke någon sådan kontroll. Det låter sig der mycket väl göra, att de mäktige inom samhället ingå aftal med en person, att han för bränvinsförsäljningsrätten inom samhället bjuder en mycket liten summa, i hvilken vederbörande korporationer få sin andel, men på sidan om detta anbud under hand förbinder sig att till sin egen kommun lemna flera eller färre tusental kronor, hvilka sålunda undandragas den lagstadgade fördelningen.

Det är — jag upprepar det ännu en gång — mindre för summans skull, utan fastmer för den allmänna moralens, som jag anser denna punkt vara långt viktigare, än bevillningsutskottet tyckes föreställa sig. Det är också på denna grund, som jag skulle önska, att kammaren ville återremittera äfven denna del af betänkandet.

Jag bör tillägga, att utskottet i viss mån erkänt befogenheten af den motion, som behandlat denna fråga, men utskottet har trots sig kunna afhjelpa de olägenheter och den orätrådighet, som härflyta af det närvarande förhållandet derigenom, att utskottet i den följande 4:e punkten af förevarande betänkande, der fördelningen af försäljningsafgifterna afhandlas, tillägger de städer, hvilka upplåta sin bränvinsförsäljning åt bolag, en större andel af vinsten, än som förunnas de städer, hvilka åt enskilda personer öfverlåtits denna försäljning.

Nu är dock händelsen, att denna 4:e punkt, genom hvilken man velat korrigerera hvad som brister i oförmälda hänseende, har andra betänkligheter emot sig, hvilka gjort, att Andra Kammaren redan afslagit densamma, och, efter all rimlig anledning, också skall föranleda Första Kammaren att fatta enahanda beslut. Under sådana förhållanden komme icke utskottets vackra erkännande af motionens berättigade syfte till heders och det vore betänkligt att erkänna orätrådigheten i den närvarande lagstiftningen, men icke på samma gång söka, så vidt på Riksdagen beror, afhjelpa detta onda. Derför vågade jag tro, att det vore mest öfverensstämmande med denna kammares uppfattning att återremittera denna punkt till utskottet.

Utskottet kan visserligen på en sådan återremiss svara, att, då Andra Kammaren redan fattat definitivt beslut i frågan, återremissen endast föranledde hemställan, att jemväl Första Kammaren må fatta sitt beslut; men utskottet kan också, om utskottet vill fullfölja sin egen redan uttalade tankegång, förklara att, sedan begge kamrarne förkastat den i 4:de punkten föreslagna åtgärd att afhjelpa det anmärkta felet, så ville utskottet åter upptaga frågan beträffande den 2:a punkten och söka göra de rättelser, som äro möjliga. Jag föreställer mig, att, med den rättrådighet, som genomgår bevillningsutskottets sträfvanden, utskottet icke skall undandraga sig att, om en återremiss beslutas, vidtaga de rättelser, som äro af förhållandena påkallade.

Jag yrkar således återremiss.

Friherre Barnekow: Efter den utgång, denna fråga fått i Andra Kammaren, har den siste ärade talaren fullkomligt rätt. Jag tror också, att det kunde vara skäl att återremittera den föreliggande punkten för att densamma måtte å nyo behandlas, men, mine herrar, jag hemställer till eder, huru vida resultatet kan blifva något annat än en framställning från utskottet, att kammaren måtte fatta sitt beslut.

Angående öfverlåtande till bolag af kommuns rätt att utskänka och utminutera spritvaror.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning visades punkten åter till utskottet.

3 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

4 punkten.

Friherre af Ugglas: Förleden lördag fattade Riksdagen ett beslut, som, om det blir lag, kommer att väsentligt inverka på städernas *politiska* inflytande. I dag föreligger ett förslag, som kan komma att utöfva ett ganska väsentligt inflytande på deras *ekonomiska* ställning. Detta är ju ett ganska eget sammanträffande. Men ännu mera väckes uppmärksamheten deraf, att motståndet emot detta förslag kommer från Andra Kammaren. Det är nemligen ledamöterna från Andra Kammaren inom utskottet, som reserverat sig emot förslaget och äfven vetat att genomdrifva sin mening i kammaren. Deremot har icke någon af Första Kammarens ledamöter inom utskottet hyst den ringaste betänklighet emot att vidtaga en så genomgripande åtgärd som den här föreslagna, och detta ehuru, som vi alla veta, i nom bevillningsutskottet finnas representanter, hvilka, genom sin ställning inom några af våra större städer, måste ega kännedom om städernas intressen och ekonomiska förhållanden. Dermed må nu vara huru som helst. Jag skall emellertid be att, då utskottets betänkande innehåller åtskilliga ganska ensidiga och vilseledande uppgifter, något närmare få granska detta betänkande.

Ifrågasatt ändring i bestämmelserna om fördelning af bränvinsförsäljningsmedlen.
m. m.

Först och främst yttrar utskottet, att bränvinsskatten egentligen är en skatt till staten, och om man också möjligen kan anse, att den försäljningsafgift, som grundar sig på 17 och 18 §§ i bränvinsförsäljningsförordningen, är en bränvinsskatt, öfver hvilken staten kan förfoga, så kan väl icke den vinst, som inom bolagen uppkommer, betraktas såsom en sådan skatt. Emellertid säger utskottet, att, då det icke funnits lämpligt att hela denna skatt skall ingå till staten, utan en del tillagts kommunerna, måste man tillse, "att denna skatt fördelas med hänsyn till de olika kommunernas förmåga att bestrida de utgifter, som de med nödvändighet måste vidkännas; och undersöker man hvilka dessa utgifter äro, finner man", säger utskottet vidare, "att till kommunala utgifter hufvudsakligen få räknas sådana, som afse fattigvård, folkskola och kyrkliga ändamål". Till en upplysning om i hvad mån dessa utgifter verkligen äro de "*hufvudsakligaste kommunala utgifterna*", ber jag att få meddela kammaren, att utgifterna under dessa tre titlar motsvara 25 procent af de kommunala utgifterna inom

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

städerna, men deremot 90 procent af de kommunala utgifterna inom landsbygden. Deraf framgår att är det en sanning, att om dessa utgifter, hvad landet beträffar, äro de hufvudsakligaste, så är det ett fullkomligt misstag beträffande städerna. Utskottet hade sjelft kunnat förvissa sig härom, om det fortsatt sina forskningar i 1887 års statistik om kommunernas finansiella ställning. Der finnas siffror uppgifna, som bestyrka detta förhållande.

Utgifterna under ifrågavarande 3 titlar inom städerna och inom landtkommunerna uppgingo 1887, såsom utskottet mycket riktigt uppgifvit, till 8,984,955 kronor för städerna och 21,280,389 kronor för landtkommunerna. Betänker man emellertid, att dessa närmare 9 millioner kronor skola fördelas på 850,000 personer, som äro städernas invånare, då deremot de 21 millionerna skola fördelas på landsbygdens 3,800,000 inbyggare, så finner man, att redan dessa utgifter trycka vida mindre på landsbygdens än på städernas befolkning, och om utskottet hade velat fortsätta sina forskningar, hade utskottet fått reda på, att städerna hafva en massa med andra kommunala utgifter, hvilka icke hafva någon motsvarighet på landet, som utskottet fullkomligt ignorerat. Jag vill i detta afseende icke besvara kammaren med några speciella siffror, men jag ber endast få nämna, att dessa utgifter, till hvilka jag räknar hela domstolsväsendet inom städerna, magistrat och rådhusrätt och polisbevakning, fångvård, uppboordsverk äfvensom städernas skyldighet att genom anskaffande af lokaler uppehålla elementarundervisningen, m. m., uppgingo år 1887 till ett belopp af icke mindre än 26,509,540 kronor. De bland dessa utgifter, som hafva någon motsvarighet på landsbygden, såsom t. ex. sundhetsvården, allmänna byggnader m. m., uppgingo derstädes till 2,974,852 kronor. Om jag nu tillägger här ofvan omnämnda utgifter för kyrkliga ändamål, fattigvård och folkskola, får jag ett sammanlagdt utgiftsbelopp: för städerna af något öfver 35 millioner kronor, att fördelas på 850 tusen personer, samt för landsbygden af något mer än 24 millioner kronor, fördelade på 3,800,000. Nu måste man dock från dessa utgifter afräkna de inkomster af statsmedel eller af annan allmän natur, kommunerna åtnjuta, nemligen statsbidrag till folkskolor och hufvudsakligen särskildt för städerna inkomst af bränvinsförsäljning, tolagersättning, hamnumgälder m. fl. Räknar man i hop alla dessa inkomster, representera de för städerna ett belopp af omkring 8,700,000 kronor och för landsbygden 3,700,000 kronor, efter afdrag hvarutaf återstår en utgiftssumma för städerna af 26,700,000, fördelade på 850,000 personer, och för landsbygden af 20,500,000, fördelade på 3,800,000 individer. Sålunda falla på *hvarje* stadsinvånare 31 kronor 46 öre och på *hvarje* person på landet endast 5 kronor 28 öre. Kan man då, mine herrar, påstå, att städerna på något vis äro mera fördelaktigt lättade i detta hänseende än landsbygden? Kan det ligga någon rättvisa i att man, för att förbättra landsbygdens ställning, ovilkorligen skall försämra städernas.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på en omständighet beträffande dessa bränvinsmedel. Det är mycket sant, att dessa vinst-

medel representera ett mycket stort belopp, men huru hafva dessa vinstmedel på många ställen tillkommit? Beträffande Stockholm kan jag upplysa, att staden nödgats, för att få fria händer att sköta denna rörelse, inlösa en mängd gamla rättigheter att försälja bränvin. Denna inlösnings representerade från början en årlig pensionsstat för Stockholm af icke mindre än 134,000 kronor, hvilket belopp för närvarande nedgått till omkring 85,000 kronor. Det är sålunda genom en ganska stor uppoffring, som det för Stockholm varit möjligt att åstadkomma ett bolag för försäljning af bränvin och erhålla den stora vinst, hvarom vi här tala. Är det nu billigt, att andra skola skörda frukten af denna uppoffring?

Jag tillåter mig vidare fästa uppmärksamheten derpå, att under de sista 10 à 15 åren hafva ekonomiska författningar utkommit, hvilka högst betydligt inverkat på stadens ekonomiska förhållanden. Jag ber att i detta afseende få erinra om byggnadsstadgan, helsovårdsstadgan och brandstadgan. Hvad den första af dessa stadgar beträffar, hafva städerna derigenom nödgats vidtaga en hel del regleringar af större eller mindre omfång och, för att kunna genomföra dessa och andra stora och viktiga företag, fått ganska betydligt skuldsätta sig. Denna skuldsättning hafva städerna vågat göra i den förhoppning, att de skulle för framtiden kunna påräkna de inkomster, som de hittills fått uppbära, och att icke någon fråga skulle uppstå att beröfva städerna en väsentlig del af dessa inkomster och derigenom försvåra möjligheten för dem att göra rätt i afseende på de förbindelser, som de iklädt sig.

Här har vidare blifvit sagdt, att det skulle vara skäl att genom bränvinsförsäljningsafgiftens inskränkning göra städerna mindre intresserade för hela denna affär och sålunda befordra nykterheten. Först och främst vill jag i största korthet fästa uppmärksamheten på, att oaktadt städerna ju ega ett ganska stort ekonomiskt intresse förknippadt med bränvinsförsäljningen, har just genom det sätt, hvarpå bolagsinstitutionen så småningom utvecklats sig, ett ofantligt mycket bättre förhållande i alla afseenden inträdt. Jag tror, att man kan med glädje erkänna, att, under dessa sista 14 år, superiet inom städerna, för öfrigt äfven inom hela landet, i väsentlig mån aftagit. Det kan ju vara intressant att, såsom ett litet bevis härför, nämna, att här i Stockholm konsumtionen per individ, sedan bränvinsbolaget inrättades, sjunkit med hälften.

Skulle nu inkomsterna af denna bränvinsrörelse tagas bort från städerna, så vill jag väl hoppas, att de icke skulle frestas att, genom en ökad bränvinsförsäljning, återvinna hvad man tagit ifrån dem. Denna frestelse ligger verkligen mycket nära till hands. Jag tror sålunda icke och vill för min del icke heller vara öfvertygad om, att en minskning i städernas nuvarande inkomster af bränvinsförsäljningen skulle leda till ett förminskande af superiet. Jag antar, att, såsom frågan nu föreligger, dess öde måtte vara vid denna riksdag afgjort, och det har ju må hända varit onödigt af mig att sålunda besvära kammaren med något yttrande, men jag har ansett, att utskottets betänkande innehåller så många vilseledande och origtiga uppgifter, att jag velat fästa kammarens uppmärksamhet på desamma.

Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)

För min del vågar jag anhålla om afslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Stråle: Då denna fråga förevar till behandling inom utskottet, uppträdde herr Carlson och yttrade bland annat: "Utskottet anser, att en jemnare fördelning af dessa medel än den nuvarande bör söka uppnås, men öfvergår genast till den åsigten, att all afkastning af bränvinshandteringen egentligen är "en statsskatt, som helt och hållet borde tillkomma staten". Detta är åtminstone en princip, ehuru jag icke delar den åsigten. — Han säger vidare: "Hade utskottet vidhållit denna åsigt, skulle äfven jag för min del instämt deruti", men då utskottet i dess ställe vill göra skatten till en kommunalegendom för hela landet, "anser jag, att både motiv och rättsgrund äro öfvergifna". Herr Carlson anför åtskilliga enligt min uppfattning tungt vägande skäl för att utskottets förslag icke bör bifallas. Bland annat säger han: "Skall emellertid en ytterligare inskränkning göras i städernas inkomst af bränvinshandeln, borde åtminstone en grundlig utredning föregå beslutet, och en dylik utredning kan enligt min åsigt icke bevillningsutskottet medhiuna på den korta tid, det har sig tillmätt, och med den mängd olikartade frågor, det har att handlägga, utan torde lämpligast genom Kongl. Maj:ts försorg böra verkställas;" och vidare, att "en noggrann undersökning borde vidtagas för att utröna, hvad verkan 1885 års förordning haft såväl med afseende på bränvinskonsumtionen som i stads- och landtkommuners ekonomi, äfvensom hvad verkan den nu föreslagna förändringen skulle medföra." På de af herr Carlson anförda skäl och äfven med åberopande af hvad nyss föregående talare anfört vågar jag uttala, att utskottets förslag är obilligt, och yrkar jag för min del afslag å detsamma.

Herr Wieselgren: Det är icke många dagar sedan här i kammaren visades medelst uträkning, hvilken stark del städerna hade i kammarens sammansättning, ehuru grundlagen icke derinom tillerkände dem något synnerligt utrymme. Rätt egendomligt är, att strax efter dessa uträkningar framkommer ett betänkande från ett af Riksdagens utskott, som på ett synnerligen kraftigt sätt illustrerar betydelsen af dessa uträkningar. Här är fråga om en ganska vigtig ekonomisk rätt för städerna; och bland utskottsledamöterna från Första Kammaren, der stadsintresset ju skulle göra sig så synnerligen starkt gällande, höjes nu *icke en enda röst* mot ett förslag, som afser att utan någon egentlig anledning och utan några grundade skäl göra inskränkning i denna städernas rätt. Jag ber att kammaren ville vid möjligtvis kommande tillfällen hafva detta lilla faktum i minnet, ty jag tror, att det förtjenar det. — Man säger mig dock, att den egendomliga företeelse, på hvilken jag vågat fästa kammarens uppmärksamhet, skulle bero på en särskild omständighet. Härpå har jag icke velat tro, men jag såg sedermera samma tydning förekomma i tidningspressen, och den spreds, den upprepades från alla håll; och, som det ända sedan Esaus dagar varit ett faktum, att *man kan* sälja sin förstfödslorätt för en grynvälling, fann jag mig slutligen tvungen att skänka någon uppmärksamhet åt

det der talet, att det anmärkta, i och för sig svårtydda förhållandet skulle bero på en "tyst öfverenskommelse". Det skulle vara fråga om en qvittning mellan städernas politiska och ekonomiska rätt. Resultatet skulle föreligga i ett beslut sistlidne lördag och skulle komma att föreligga i ett beslut af i dag. Jag lemna nu derhän, huruvida dessa uttydningar äro rigtiga eller icke, men jag ber att för min del få uttala en varning för hvarje sådant sätt att gå till väga — det må nu vara rigtigt eller i förevarande fall ogrundadt, det antydda påståendet. Det är icke en god väg, de tysta öfverenskommelsernas, och den leder icke till önskliga mål. Vi måste hafva "*klara papper*". Vi måste veta, huruvida det är allvarliga saker, som föreläggas oss från de förtroendekorporationer, som utskotten anses vara. Det måste vara i utskottens motivering, skälen för hvarje deras hemställda skola sökas och icke i hemliga aftal.

Men om jag nu eftersöker skälen i detta utskottets betänkande — med det lojala antagandet att utskottet har grundat sin hemställan på dem — huru skall jag då bedöma dem?

För att icke upprepa redan sagda saker, ber jag att i hvad han anført få instämma med den förste ärade talaren, friherre af Ugglas. Utskottet försöker att deducera utskänkningsafgiftens egenskap af att vara en skatt till staten. Jag undrade litet öfver hvad detta skulle betyda, hvilken anledningen vore, att just denna deduktion försöktes. Äfven härom fick jag upplysningar utifrån. Man påstod att den skulle läggas till grund för och inverka på afgörandet af en blifvande fråga, nemligen frågan huru vida denna utskänkningsafgift vore att hänföra till sådan bevillning, som sorterar under 65 § riksdagsordningen. Jag skall för min del icke i förväg upptaga denna fråga till behandling. Jag ber endast att äfven härvid få återropa det yttrande, som friherre af Ugglas nyss hade, då han påpekade att, äfven om man ansåge att försäljningsskatten vore en skatt till staten, vore dermed icke afgjord frågan om den väsentligaste delen af städernas inkomster, nemligen vinstmedlen på bolagsrörelsen. *Om dem* kunna vi väl icke inom Riksdagen votera gemensamt.

Här förekommer emellertid i utskottets betänkande ett yttrande, hvarpå jag vill fästa kammarens uppmärksamhet. Der står, att man i sedlighetens intresse ej vågat göra försäljningen af en så lätt missbrukad artikel fri. Jag tager fasta på detta uttryck. För min del är jag öfvertygad om dess fullkomliga sanning. Men från detta förhållande deducerar jag en sats, som, jag vill påstå det, har sin betydelse och icke kan anses vederlagd af den följande eftersatsen i betänkandet, att, ehuru skatt lagts på försäljningen och denna skatt öfverlemnats till kommunerna, detta icke torde kunna förändra de genom försäljningen inflytande medlens natur att egentligen tillkomma staten. Mot sjelfva slutledningen skall jag af förut berörd anledning icke nu opponera mig; men jag påstår, att då utskottet erkänner, att denna vara, om hvilken är fråga, är en så *farlig* vara, att staten icke vågar lemna försäljningen af densamma fri, följer deraf, att de kommuner, hvilka ex nobili officio få öfvertaga försäljningen af henne, böra hafva någon rättighet att begära *skadeersättning*. Jag har

*Uppåskat
ändring i be-
stämme-
lserna
om förde-
ling af brän-
vinsförde-
lingsmed-
len
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

verkligen mindre intresse för den finansiella än för den sedliga sidan af denna fråga. Jag är öfvertygad, att om icke bränvinet funnes, skulle städernas finanser, oaktadt de många utgifter, som tynga städerna, vara ganska goda. För mig är den viktigaste sidan icke den inkomst, som bränvinet tillför städerna, utan den stora skada, som försäljningen deraf i kommunerna och speciellt i stadskommunerna medför. Och jag säger, att i all rättvisas och billighets namn får icke detta förbises, utan städerna måste hafva *ovilkorlig rätt* att af den stat, som erkänner att försäljningen af varan är så farlig, att den *icke får göras fri*, fordra en skälig skadeersättning därför, att de åtaga sig försäljningen.

Längre fram i utskottets betänkande förekommer ett yttrande af innehåll, att bränvinsförbrukningen skulle inskränkas, om man genom att minska städernas inkomster af bränvinshandeln gjorde denna för dem mindre lockande. Man borde således taga *all* inkomsten af bränvinshandeln från städerna för att dermed befrämja nykterheten. Jag påstår, att detta icke är möjligt, för så vidt icke en förutsättning, hvilken utskottet icke med ett enda ord har vidrört, inträffar. Den enda möjlighet för att städerna skulle kunna inom sina porter förbjuda all bränvinshandel beror derpå, att *staten sjelf* föregår med godt exempel och för hela riket utfärdar bränvinsförbud; ty, så länge bränvinet får tillverkas och försäljas i riket, är det alldeles orimligt att antaga, det städerna, som just äro rikets handelsplatser och hafva sin tillvaro och sin tillväxt på denna grund, skulle kunna i detta särskilda fall strejka och säga: "nej, staten stiftar sådana lagar och medgifver sådana förhållanden, att vi icke kunna vara med om att tillvarataga den uppgift, som är oss af staten anförtrodd!" Jag har många gånger i Andra Kammaren hört mycket insigtsfulla och välmenande landtmän drifva den läran. Men det hjälper icke, den är fullkomligt orimlig. Så nykterhetsvän jag är, skulle det aldrig kunna falla mig in att tro, det något slags förmån för nykterheten skulle åstadkommas deraf att städerna fränhändas sina inkomster af bränvinshandeln. Först bränvinsförbud, må de sedan försvinna; men icke så länge bränvinet får tillverkas och försäljas i landet. Vi hafva något så när faktiska bevis, hvart det skulle leda, om en stad verkligen ville vara så ädelt oklok att begagna sig af sin formella rätt att förbjuda bränvinsförsäljningen inom sina råmärken. Det är icke många år sedan det så kallade *bränvinskriget* rasade. Då gälde det dock icke å ena sidan förbud och å den andra försäljning, utan det gälde endast *priset*. Här finnas säkerligen många af kammarens ledamöter, som minnas de talrika flottiljer, som passerade utanför Riksdagens fönster till Reymersholm, att der förse sig med "billigt bränvin". Om en stad skulle förbjuda bränvinsförsäljning inom sitt område, skulle den första följderna af detta aktningssärliga beslut blifva den, att bränvinshandel öppnades öfver allt utanför stadsgränsen. Denna affär skulle bära sig alldeles förträffligt och medföra stor penningvinst för dem, som drefve den. Städerna skulle blifva garnerade med krogar. Skulle då häraf uppstå någon fördel för landsbygden? Nej, det tror jag icke. Skulle fördel uppstå för städerna? Omöjligt. Den supande stadsbefolkning-

gen skulle supa lika friskt som förut. Hela följderna af den nykterhetsvänliga anordningen skulle bli den, att krogarne icke längre lemnade någon inkomst till de kommuner, som finge dragas med olägenheterna af dem och uppbära tyngsta skadan af denna nya trafik. Påståendet om nykterhetens främjande genom indragning af städernas bränvinsinkomster är fullkomligt ohållbart; frågan härom ställer sig, enligt min tanke, icke såsom någon slags nykterhetsfråga, har icke det minsta att göra med sedligheten i städerna, utan är helt och hållet ekonomisk. Dock ber jag få fästa uppmärksamheten på den stora fara, som skulle uppstå för sedligheten, om, såsom en föregående talare påpekat, man, genom att på det här sättet minska städernas inkomster af bränvinshandeln, förmådde dem att frångå den tanke, som ligger till grund för det så kallade göteborgssystemet — detta system, hvilket, jag vågar säga det, inom mest alla länder i världen tillvunnit sig en aktningfull uppmärksamhet. Detta system är grundadt icke i ekonomiskt, utan i *sedligt* intresse af menniskoölskande, praktiske män, af arbetarevänner, hvilka torde hafva gjort sig förtjente af allas vår vördnad. De hade aldrig tänkt sig denna bränvinshandel förenad med så kolossala inkomster, som den visade sig medföra. Men under alla de år, som bolagssystemet tillämpats i rikets två största kommuner, har det visat sig att bränvinsförbrukningen derinom nedgått; och, om det ock i viss mån är en vacker följd af nykterhetssträfvandena, är det i sanning jemväl ganska säkert också en följd af det höga pris, utskänkningsbolagen, utan afseende på risken för konkurrens, hafva hållit på den farliga varan. Jag vill icke tro att man, åtminstone i de främsta kommunerna, der känslan af den sedliga uppgiften och det stora ansvaret företrädesvis skall komma att göra sig gällande, skulle så snart frångå detta systems sedliga grundtanke; men jag är ganska oviss om, huru det skulle komma att ställa sig i de små stadskommunerna; i en nyss föredragen punkt, som kammararen till utskottet återremitterat, förekom en, just icke vacker antydning om, huru man kan gå till väga i små städer. De hafva må hända icke såsom städer någon stor betydelse, men de hafva stor betydelse såsom medelpunkter för hvar sitt handelsområde, och det skulle därför från dem kunna utbreda sig en farlig moralisk smitta öfver icke små delar af vårt land under förutsättning endast, att man i dessa städer sänkte bränvinspriset för att derigenom taga igen hvad man genom lagstiftningsåtgärder förlorat. Jag ber att få yrka afslag på utskottets betänkande.

Herr Lithander: Jag anhåller få gifva till känna att då denna fråga förelåg till behandling i utskottet, framhöll jag de skäl mot bifall till motionärernas anspråk, hvilka jag hade att andraga. — Ett af dessa skäl var det, att alldenstund städerna i högre grad än landtkommunerna drabbas af de obehag och de olyckor, superiet medför, böra de ock få behålla största delen af inkomsten. Ett annat skäl är det, att städerna i många fall iklädt sig ganska stora förpligtelser, då det gäلت att åstadkomma dyrbara kommunikationsleder, såsom jernvägar o. d., hvilka äro lika mycket till landsbygdens som städernas

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

nytt. Att jag emellertid icke kom att reservera mig mot utskottets beslut, och således kan anses hafva gjort ett ganska lamt motstånd, berodde dels på en tillfällighet, dels derpå att jag icke kunde lemna utan allt afseende de skäl, som motsidan anförde, enär desamma i många afseenden voro rätt beaktansvärda. — Derjemte kan jag nämna, att jag har min alldeles särskilda mening om nyttan af dessa bränvinsmedel. Jag anser det nemligen icke för någon lycka, att staten och städerna hafva att påräkna dessa bränvinsmedel såsom en stor och snart sagdt outhärlig inkomst, ty det är klart, att man icke gerna ser att summorna gå ned, hvilket är liktydigt med en önskan att superiet skall fortfara. — Jag ber få tillkännagifva, att jag emellertid kommer att rösta mot utskottets förslag.

Hvad beträffar den siste talarens antydning om att man i den omständigheten att Första Kammarens ledamöter icke reserverat sig, skulle se en beträffelse på tillvaron af den tysta öfverenskommelse, som omtalats i tidningarne, får jag säga, att jag har mig ingenting bekant om någon slags öfverenskommelse. Insinuationen får alltså stå för talarens egen räkning. Jag fritager mig sjelf, och jag är viss om att jag lika tryggt äfven kan fritaga mina kamrater inom utskottet från sådana motiv för deras deltagande i beslutet. — Jag har intet yrkande att göra.

Herr Reuterswärd: Då den oförmodade händelsen har inträffat, att Andra Kammaren, hvarifrån motionerna utgått, och hvarpå utskottets betänkande grundar sig, afslagit den gjorda framställningen, erkänner jag villigt, att Första Kammaren har ännu mindre skäl att hålla strängt på den föreslagna förändringen; men jag ber att icke dess mindre få säga, att jag för min del tror, att det hade varit i städernas välförstådda intresse att antaga detta moderata förslag, för att icke dessa motioner ständigt och jemt skola återkomma; hvaraf följden kan blifva ganska ödesdiger för städerna, om man icke beaktar förhållandena i tid. Den lilla dividend af dessa medel, som utskottet föreslår att tilldelas landsbygden, har nog sina skäl för sig. Det är icke städerna ensamt, som hafva en tung fattigvård, det är icke städerna ensamt, som hafva stora utgifter i både ett och annat fall, som städerna betäcka genom dessa bränvinsmedel, och det är också säkert, att en stor del af den vinst, som tillkommer städerna, inflyter från landsbygdens invånare. Men, som sagdt, jag håller icke strängt på förändringen. Tro herrarne, att man vinner målet säkrast genom att vid denna riksdag afslå motionerna, skall det icke vara mig emot, och jag skall icke ens yrka bifall till utskottets hemställan.

Då jag har ordet, måste jag på det allra bestämdaste protestera mot den insinuation, som en talare nyss tillät sig, och till hvilken han sade sig hemtat sina upplysningar utanför Riksdagen. Han nämnde, att det skulle hafva varit en tyst öfverenskommelse emellan dem som förliden lördag röstade för en begränsning af städernas rösträtt vid riksdagsmannaval och de som nu önska att städerna måtte dela med sig af bränvinsmedlen och medelst denna öfverenskommelse genomdrifva sina planer, förmodligen menade han konstitutionsutskottets och bevil-

ningsutskottets ledamöter. — Med anledning häraf får jag säga herrarne, att, mig veterligt, har icke ett enda samtal dem emellan i dessa frågor egt rum, och det är temligen djerft att komma med sådana förnärmelser mot Riksdagens utskott, och tillbakavisar jag dem på det allra bestämdaste. Vi hafva sannerligen inför Gud icke haft för afsigt att göra någon kompromiss med det förslag, som förliden lördag vann bifall inom kamrarna. Det är bättre att hemta sina uppgifter från säkrare håll än utifrån, och allra minst bör man begagna dem såsom medel att tillrättavisa ett utskott. Man behöfver icke heller gå tillbaka till Esaus dagar för att gifva skäl för sin åsigt. Den ärade talaren säger, att städerna äro väsentligen beroende af dessa inkomster. Ja, det är möjligt att det fins städer, som hafva gjort sig beroende af dessa inkomster, men dessa städer hafva handlat oförståndigt härutinnan, ty Riksdagen har aldrig garanterat dem att evinnerligen få behålla dessa medel. Det kan göras ändring deri af hvilken Riksdag som helst, och städerna böra icke för all framtid bygga sina förhoppningar på dessa inkomster. Jag har, som sagdt, för min del ingenting emot att kammaren afslår utskottets betänkande, men det skall åtminstone vara på andra grunder än dem, som af en och annan talare här uppgifvits.

Herr Wallberg: Då jag icke låtit anteckna mig såsom reserwant, ber jag att få tillkännagifva, att jag inom utskottet yrkat afslag å frågan. Detta afslag yrkar jag äfven här och hoppas, att det må blifva kammarens beslut. — De insinuationer, som här blifvit gjorda, äro redan af föregående talare besvarade, och behöfver jag därför icke derom yttra något. Jag ber, som sagdt, att få yrka afslag å frågan.

Friherre Barnekow: Efter den utgång frågan fått i Andra Kammaren, tyckes det icke vara mycket skäl att mera tala om densamma, och jag skall icke heller göra något yrkande. Men det har blifvit fälda sådana yttranden i denna kammare, att jag icke kan underlåta att något bemöta desamma.

Här har bland annat sagts, att landtmännen vilja taga ifrån städerna några fördelar och gifva dessa åt landsbygden, och att vi skulle vilja vältra våra skatter öfver på andra skattskyldige. Dessa påståenden har jag ofta hört och jag kan därför icke underlåta att här bemöta desamma, då de, enligt min tanke, äro långt ifrån rigtiga. Landtmännen vilja endast att skatterna skola fördelas jemnare efter förmågan att kunna bära dem.

Om herrarne genomläsa utskottets betänkande, så förklarar utskottet från första början, att bränvinsskatten är en stats-skatt, och det är den ju. De medel, som betalas för bränvin, de äro en skatt till staten. Det är åtminstone min uppfattning, och jag vet icke om den kan vederläggas. Vi hafva ju tillverknings-skatt och försäljnings-skatt. Tillverknings-skatten ingår till staten, och den andra afstår staten till kommunerna för att de skola sköta bränvinshandeln. Slutligen komma vi till vinstmedlen, hvilka uppstå på bränvins-försäljningen. Men äfven dessa medel äro egentligen en skatt, som skulle om man

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

vågade göra bränvinsförsäljningen fri, läggas på tillverkningen och då komme staten till godo, men det är endast emedan man ej vågar af nykterhetsskäl göra denna försäljning fri, som staten har afstått dessa medel till de kommuner, som ombesörja nämnda försäljning, hvilka numera hufvudsakligen äro städerna. Denna skatt kan således mera betraktas som ett statsbidrag till kommunen, och böra då dessa medel också fördelas jemnare, än hvad nu är förhållandet de olika kommunerna emellan, ty som det nu är hafva städerna, som jag skall visa, allt för stor andel derutaf i förhållande till sina kommunala utgifter, och skola dessa medel fördelas till kommunen, anser utskottet att de ej kunna användas bättre än till lindrande af fattigvården. Nu betalar till exempel Stockholms stad enligt senaste statistik 77 kronor om året för hvarje fattighjon, men har, om bränvinsmedlen dertill användas, 80 kronor för hvarje fattighjon. Huru är förhållandet i detta afseende på landsbygden? Jo, der utgör kostnaden för hvarje fattighjon 33 kronor om året, men om bränvinsmedlen användas dertill, uppgå de till icke mer än 4 kronor 50 öre. Alltså har Stockholm hela sin fattigvård betäckt med dessa medel. En annan kommunal utgift är folkskolorna, men der hafva såväl landsbygden som städerna statsanslag, vidare komma utgifter till kyrkan, som äfven land och stad båda hafva att betala, enligt statistiken omkring 10 millioner kronor om året till presterskapet, men äfven här drager landet den drygaste delen, beräknad efter bevillning.

Hvad vidare polisen angår, kostar den i Stockholm 30 öre på hvarje bevillningskrona. Jag betalar till fjerdingssmannen å min hemort 20 öre på hvarje bevillningskrona, men jag hemställer till herrarne, om jag är bättre skyddad af denne fjerdingssman, som jag endast ser, när han kommer och skall indrifva någon skatt, än I här i Stockholm ären af eder goda polis. I städerna förekomma visserligen äfven andra utgifter, såsom till exempel till magistraten och stadsfullmäktige. Men så har ock Stockholm jemte åtskilliga andra städer en inkomst i de så kallade tolagsmedlen. Det är äfven en skatt, som staten afstått till kommunerna, och den är, hvad särskildt Stockholm beträffar, en ganska betydlig inkomstkälla; och staden kan dermed betala både sin polis och sin magistrat. Den siste talaren behagade fördela utgifterna lika på hela folkmängden. Men det är enligt min förmening ej rätt, ty städerna äro i allmänhet rikare än landsbygden, som synes af den påförda bevillningen. Der finnas de flesta fattige i landet, under det att i städerna flertalet äro rika. Åtminstone har jag icke funnit under de 13 år jag varit i hufvudstaden, att här är ondt om penningar.

Derefter upptaga städerna kostnader för vägar, gator och torg. Fingo äfven vi taga upp vägar, gator och torg på landet, så skulle vi få en betydligt högre kommunalskatt än den vi nu hafva och som är i regeln mycket högre än den är i städerna; fördelas de senast utdebiterade kommunalskatterna på de olika skattskyldige i städerna och på landet, betala täderna i medeltal 5 kronor på hvarje bevillningskrona, då landsbygden betalar 7 kronor för inkomst och 14 kronor på hvarje bevillningskrona för jordbruksfastighet.

Vidare upptaga städerna renhållningen. Tro herrarne icke, att också vi på landet hålla rent? Men det få vigöra sjelfva. Kommer

man ut en morgonstund klockan 10 på Stockholms gator, så begär man att de skola vara rena och fina. Icke kan man väl tro, att de skola göras rena för ingenting.

Så kommer en annan post, nemligen gatubelysningen, som städerna upptagit bland sina utgifter. Men så är här också ljust och vackert, och icke heller kan man få det utan stora omkostnader. På landet finnes intet motsvarande.

Samma är förhållandet med vattenledningen.

Vidare kommer brandväsendet. I detta afseende är det på landet så ordnad, att vi få släcka eldsvådorna sjelfva. Här ombesörjer brandcorpsen allt detta. Det är därför icke alls underligt, om alla menniskor nu för tiden vilja flytta in i städerna, der de hafva allt sådant bekvämt och billigt, så att vi på landet slutligen lida brist på både penningar och folk, under det att våra egentliga kommunalskatter till fattiga, skola och kyrka äro betydligt drygare.

Slutligen har man sagt, att om städerna drifva handel med brännvin, så må de ock hafva skäligen ersättning därför. Vi gifva dem ju också större andel i denna vinst än landsbygden har. Dessutom säger man, att städerna hafva så mycket obehag af denna brännvinsförsäljning. Tro herrarne icke, att äfven vi hafva obehag deraf, då vi få brännvin från städerna, och då är det väl ock rättvist, att vi få en motsvarande andel af dessa medel. Man har äfven sagt, att det vore väl, om städerna kunde bli af med denna försäljning, och att städerna ganska mycket beklagat sig deröfver. När fråga var att genom lag förbjuda utskänkning af brännvin om söndagarne, var det just i städerna och särskildt i Stockholm, der det ansågs omöjligt; man kunde möjligen stänga de sämre krogarne, men Berns salong och Hasselbacken, det var omöjligt.

Men skola vi hafva nykterhet i vårt land, så skall föredömet deruti gifvas uppifrån, ty det är derifrån exemplen tagas, och kan jag icke stänga Blanchés café, Berns salong och Hasselbacken om söndagarne, så kunna ej heller de andra utskänkningsställena förbjudas.

Efter den utgång föreliggande fråga fått i Andra Kammaren, har hon nu fallit, hvadan jag icke gör något yrkande. Jag har visserligen ännu många argument kvar till försvar för utskottets förslag, men dem spar jag till nästa gång, då denna fråga möjligen återkommer.

Herr Törneblad: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, helst då diskussionen varit så långvarig, men jag anser mig dock böra belysa några förhållanden, som det torde vara angeläget att taga i närmare betraktande. Icke heller skall jag inlåta mig på någon jemförelse mellan förmögenhetsförhållandena i städerna och på landet, i hvilket afseende den siste ärade talaren verkligen gifvit de förra, hvad jag skulle vilja kalla "för mycket blommor". Jag skall egentligen sysselsätta mig med de olika förhållanden, som kunna antagas nu råda emot år 1885, då brännvinsmedlens fördelning ordnades.

Man har sagt, att det vore skäl att nu värja sig för de ständigt återkommande motionerna om en förändrad fördelning af brännvinsmedlen. Jag är icke alldeles säker att utskottets motivering, sådan den här

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsäl-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

blifvit affattad, innebär någon verklig garanti för att, om man nu skulle antaga utskottets förslag, det ofta upprepade motionerandet i denna fråga med ens skulle afstanna. Ty då utskottet säger, att städerna gynnats på landtkommunernas bekostnad, men likväl anser obilligt att beröfva städerna allt för stor del af denna utaf dem påräknade tillgång och på den grund tillstyrker endast en tiondedels minskning deri, så torde väl i detta förslag icke ligga något löfte för framtiden, att det dervid skall stanna, utan är det snarare sannolikt att, när man nu framhållit principen, man nästa gång vill taga bort ännu en tiondedel o. s. v. Derför tror jag icke, att det är större säkerhet nu än efter år 1885. Tvärt om! Nämnda år ordnades bränvinsmedlens fördelning efter en proposition från regeringen samt efter en fullständig utredning, långa debatter i båda kamrarne och slutligen genom sammanjemkning af kamrarnes olika beslut. Den principiella delen af frågan blef således då ganska fullständigt utredd, ja, såvidt jag kan förstå — vare detta sagdt utan något klander mot utskottet — mycket fullständigare och noggrannare utredd än som skett eller kunnat ske i detta betänkande. Sedermera har icke en så beskaffad principel utredning tillkommit, som visar nödvändigheten af ett olika förhållande. Nu skulle man visserligen kunna säga att den omständigheten tillkommit, att den förut genomförda fördelningen i afseende på nykterheten icke visat sig medföra de verkningar, som man möjligen åsyftat. Jag vill icke djupt inlåta mig på denna fråga, men så mycket torde dock vara konstateradt, att under de fem år, som nu förflutit, nykterheten har befrämjats, i stället för att superiet skulle hafva tilltagit, och detta icke minst genom de anordningar, som i städerna äro vidtagna. Det är ju ganska beklagligt — det måste erkännas — att en del af de tillgångar, som användas till kommunala ändamål, tages från det ifrågavarande hållet, men då är det ju bättre, att det sker med ordning och reda samt med blicken stadigt fäst på det mål man vill nå, än att genom en annan lagstiftning ett motsatt förhållande skulle kunna inträffa.

Vidare kan det ju ock sägas, att det visat sig, att från denna tid utgifterna för landtkommunerna i så hög grad tilltagit, att det vore billigt att, för att hjälpa dem härmed, städerna afstode någon del af bränvinsmedlen. I detta afseende ber jag att få anföra några siffror, som synas mig ganska talande. Det har redan blifvit anmärkt, att städernas ekonomi undergått icke så obetydliga förändringar i följd af administrativa stadgar, särskildt byggnadsstadgan och äfven hälsovårdsstadgan. Men det är icke nog med detta. Samtidigt med att dessa stadgar utfärdats eller snarare tillämpats, har äfven allmänhetens kraf på kommunernas förmåga och skyldighet att tillgodose allt hvad till helsa och komfort hörer så betydligt stegrats, att man med bästa vilja i världen icke kunnat göra motstånd mot de anspråk, som derpå blifvit ställda, och hvilka anspråk naturligtvis afse *alla* stadens invånare, icke blott de rika — att de icke alla äro rika, det kunna stadsinvånarne bäst intyga — utan äfven, och icke minst, de fattige, och gälla förbättrade anordningar i afseende å tillgång af fri luft, belysning, vatten samt allt hvad till en bättre helso- och sjukvård hörer. Under sådana

förhållanden är det gifvet, att städerna måste, antingen de vilja eller icke, något draga vexel på framtiden för att kunna uppfylla behof, som dels genom allmänna författningsföreskrifter och dels genom sjelfva tidsandan så småningom trängt sig fram. Om man efter tillgänglig statistik jemför förhållandena under femårsperioden 1882—1887, ty 1882 års förhållanden lågo väl hufvudsakligen till grund för 1885 års lagstiftning, så visar det sig, att sedan år 1882 kostnaderna för fattigvården på landet ökats med icke fullt 2 procent, under det att samma kostnader för städerna ökats med omkring 13 procent, således en betydligt större ökning för städerna än för landet. Hvad folkskolan beträffar, som under denna tid nått en ganska stark utveckling, så hafva, enligt hvad statistiken gifver vid handen, kostnaderna för landtkommunerna ökats med 11 procent, men för städerna med 17 procent, således äfven här en större ökning för städerna.

Beträffande polisen lemnar statistiken i detta afseende icke någon tillräcklig upplysning om kostnaderna för landsbygden. Men i fråga om städernas polis uppgifver den, att kostnaderna derfor ökats i rundt tal från 1,382,000 kronor till 1,705,000 kronor, således med omkring 23 procent, och jag kan emot den siste ärade talaren försäkra, att tolagsmedlen icke användas till att aflöna Stockholms polis. De skulle för öfrigt dertill icke förslå.

Hvad angår helsovården, som i senare tider börjat spela en så stor rol i den kommunala hushållningen, och hvars sammanhang med bränvinsmedlens fördelning icke må alldeles misskännas, om också utskottet icke stält dem i så nära samband med hvarandra, så hafva kostnaderna på detta område ökats på landsbygden med icke fullt 7 procent, men i städerna med 38 procent.

Allt detta visar, att just under den tid, som förflutit sedan bränvinsmedlens fördelning sist bestämdes, städernas utgifter icke blott i afseende på helsovården och annat, som jag hoppas ländt kommunerna till förmån, utan äfven i fråga om just de af utskottet framhållna posterna, hafva ökats i vida större proportion än på landsbygden.

Kan det vid sådant förhållande vara rätt att fråntaga städerna den nu ifrågasatta tiondedelen af bränvinsmedlen, då den principiella grund, hvarpå man stod år 1885, icke undergått någon förändring, och då det icke heller kan sägas, att superiet i städerna tilltagit genom de anordningar, som nämnda är träffades?

Jag vill, för min del, hoppas, att dessa af mig nu anförda siffror skola gifva en ganska god belysning åt den "billighet", som ansetts förefinnas deruti att åt landet gifva en större andel af ifrågavarande medel.

Jag har här icke nämnt hvad hvar och en vet, nemligen att för landsbygden, medan utgifterna i obetydlig mån ökats, inkomsterna af bränvinsmedlen allt sedan år 1882 ganska betydligt stigit, under det att för städerna inkomsterna det oaktadt minskats med 13 procent. Alltså stegring af utgifter och minskning af inkomster! Detta torde icke vara en rätt grundval för en ändring i nu föreslaget syfte af hvad som 1885 bestämdes.

Jag skall icke ingå i någon vidare undersökning, utan tillåter mig hos

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

herr grefven och talmannen hemställa om afslag å bevillningsutskottets förslag i förevarande punkt.

Herr Wieselgren: För det uttalande från bevillningsutskottets sida, hvarmed man bemött den antydning jag tillät mig göra om hvad som i fråga om vissa ingångna kompromisser stått att läsa i våra tidningar och hvarom talats man och man emellan, är jag utskottet mycket tacksam. Jag tror, för min del, att ett så klart och distinkt förnekande af dessa omtalade och misstänkta tysta öfverenskommelser varit af behovet påkalladt; och jag hoppas att det må gå ut öfver landet lika långt som talet om dem har gått. De ord, som i denna fråga här i kammaren skiftats, skola då ock hafva varit af verkligt gagn.

Herr Ekdahl: Den förste ärade talaren utvecklade så tydligt de skäl, som jag anser vara talande i denna fråga, att jag knappast behöfver yttra mig deri. Det är endast några ord af bevillningsutskottets vice ordförande, som föranleda mig att göra några eriuringar. Han sade, att vid fördelningen af bränvinsmedlen emellan stad och land det var en så obetydlig del, som tillkom landet. Ja, det må vara att de 4 städerna, som ej deltaga i landsting, få större delen, men de öfriga endast $\frac{5}{10}$, och de städer, som icke anordnat bolag, icke mer än $\frac{4}{10}$ af bränvinsmedlen. Det är visserligen sant, att allt det öfriga icke går direkt till landtkommunerna, utan äfven till hushållningssällskapen och landstingen, men då dessa institutioners verksamhet hufvudsakligast afser landsbygdens fördelar, så kan det väl icke förnekas, att ifrågakvarande andelar af bränvinsmedlen komma landtkommunerna till största delen till godo.

Det klandrades vidare det oförsigtiga beteendet af städerna att skuldsätta sig, under beräkning att allt framgent få behålla afkastningen af bränvinshandeln. Jag vill då påpeka, att genom år 1874 tillkomna byggnadsstadga, brandstadga och helsovårdsstadga för städerna dessa nödgats vidtaga högst vidlyftiga anordningar för nya stadsplaner, anläggning af nya breda gator, öppna platser, planteringar, vatten- och aflöpsledningar, m. m., hvilket allt icke utan betydlig skuldsättning kunnat utföras, och att bränvinsmedlen tagits i beräkning för lånens amortering torde väl vara befogadt, då städerna i omkring 20 föregående år åtnjutit dem, och det just från vissa håll framhölls, att städerna kunde vidkännas dessa uppoffringar på grund af de inkomster de hade af bränvinshandeln.

Den ärade vice ordföranden i bevillningsutskottet vände sig särskildt mot Stockholm i afseende på dessa inkomster; jag kunde icke följa honom vid alla de andraga siffrorna, men beklagar att han utelämnade de mindre städerna, då förhållandena säkerligen ställt sig på annat sätt. Mot hvad han särskildt framhöll om tolagsersättningen får jag erinra, att det endast är en del stapelstäder, som åtnjuta sådan, under det att de senast tillkomna stapelstäderna, såsom Upsala, Vesterås m. fl., äfvensom rikets alla öfriga städer icke hafva någon sådan inkomst, men ändock måste aflöna magistrat, polis, kronouppbördsman

m. m. samt hafva en mängd andra utgifter, som landtkommunerna icke hafva ringaste känning af.

Då frågan år 1885 på regeringens förslag var före om bränvinsförsäljningsmedlens fördelning, uttalades allmänt den mening, att det beslut Riksdagen då fattade skulle blifva beständande under en längre framtid, och är det därför beklagansvärdt, att ämnet endast efter så kort tid å nyo kommit till behandling vid riksdagen.

Jag vill för öfrigt erinra om ett uttalande af statsministern till statsrådsprotokollet år 1883, som finnes åberopadt af bevillningsutskottet vid 1885 års riksdag. Han säger der, att han fann billigt, det kommunerna erhöle i den vinst handeln lemnade en ersättning för sin direkta medverkan vid handelns ordnande och ett skadestånd för de uppoffringar, kommunen icke undgår att vidkännas såsom följden af denna varas missbrukande.

Under förhoppning att detta den dåvarande statsministerns uttalande skall gillas af flertalet af kammarens ledamöter, och att denna fråga icke kommer att drivas på det sätt bevillningsutskottet föreslagit, anhåller jag att kammaren måtte afslå utskottets betänkande i föreliggande punkt.

Friherre Barnekow: Den siste talaren berörde äfven de små städerna och tycktes förmena, att jag icke tagit dem i beräkning. Jag vill då endast i korthet omnämna, att den stad, som har de tyngsta kommunalskatter, nemligen Vadstena, betalar omkring 8 gånger bevillningen, då det fins kommuner i Elfsborgs län, som hafva en kommunalskatt omkring 40 gånger bevillningen för jordbruksfastighet.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare på afslag derå, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

v

5 och 6 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydande hemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp.

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om fördel-
ning af brän-
vinsförsälj-
ningsmedlen
m. m.
(Forts.)*

Angående
tillägg till §
23 i förord-
ningen om
kyrkostäm-
ma samt kyrko-
råd och skol-
råd.
(Forts.)

Föredrogs å nyo lagutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda memorial n:o 24, i anledning af Första Kammarens återremiss af utskottets utlåtande n:o 20, öfver väckt motion om tillägg till § 23 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd.

Herr Unger, Magnus: Denna fråga kan visserligen icke synas värd mycken uppmärksamhet, om icke från den synpunkten att man bör se till att lagar stiftas så, att de blifva temligen konsekventa. Jag skulle visserligen kunna finna mig vid den redaktions-otydligheit, som herr Billing redan anmärkt, men jag kan icke se något skäl att å ena sidan föreslå rättighet för kommuner att välja suppleanter och å andra sidan låta i lagen qvarstå det stadgandet, att, "afgår ledamot från den för honom bestämda tjänstgöringen, anställs fyltnadsval". I sådant fall kan jag icke förstå, hvad suppleanter skola tjena till. Man kan väl svara, att de här äro afsedda att inträda vid *tillfälliga* förhinder för de ordinarie ledamöterna. Men jag kan icke inse, hvarför man skall inrätta en sådan särskild institution i fråga om kyrko- och skolråd, hvarigenom i somliga fall suppleanter skulle tjänstgöra, men i andra fall fyltnadsval ega rum.

I kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgas, att, om ledamot i kommunalnämnden har förhinder eller *afgår*, suppleant skall inträda i hans ställe. Så skulle väl ock meningerna vara i förevarande fall, och om lagutskottet hade bemärkt detta, hade utskottet bort föreslå detsamma, som i kommunallagen stadgas.

Då så nu icke skett, får jag på grund af hvad jag nu anfört yrka afslag å lagutskottets förslag i dess utlåtande n:o 20.

Herr Stråle: Om det yrkande, som nu framstälts, hade blifvit afgifvet vid ärendets första föredragning, så hade man ju kunnat taga denna fråga i allvarligt öfvervägande. Nu har emellertid Första Kammaren återremitterat utskottets betänkande, i uppenbart syfte, att någon jemkning i lagutskottets förslag skulle komma till stånd.

Bland de anmärkningar, herr Billing framstälde vid ärendets första föredragning, var en, i fråga om hvilken jag fullkomligt delar hans mening, nämligen den, att om än icke denna lagtext kan med fulla skäl anses otydlig, så kan den likväl mycket lätt leda till misstag. Jag tror, att det var denna anmärkning, som föranledde återremissen.

Andra Kammaren har ju ock *återremitterat* ärendet, och en liten jemkning i ordalagen kan då ske. Jag tillstyrkte, för min del, att kammaren ville besluta, att det ifrågavarande tillägget måtte erhålla följande lydelse:

"Der församlingen så beslutat, utses hälften så många suppleanter som ledamöterna i kyrkorådet, eller, då antalet af dessa icke är jemnt, det antal, som är närmast öfver hälften. Valet sker, då val af ledamöter i kyrkoråd eger rum. I afseende" etc. Det är mycket möjligt, att lagutskottet, om det delar min åsigt, kan åstadkomma en bättre redaktion, men för närvarande hemställer jag tills vidare, att Första Kammaren måtte bifalla mitt förslag.

Jag hör nu att min uppgift om Andra Kammarens beslut af åter-

remiss är oriktig, och att kammaren bifallit betänkandet, men jag håller i allt fall före att en sammanjemkning af ordalagen lätt kan ske.

Herr Billing: Den förste talaren svarade sjelf på den anmärkning, han framstälde mot det föreliggande förslaget, då han påpekade, att vinsten af detta förslag är den, att i allmänhet vid ett tillfälligt förhinder för ordinarie ledamöter i kyrkoråd och skolråd man har tillgång på suppleanter och således kan få kyrkoråden och skolråden fullsatta. Det är sant, att detta är en vinst, och denna vinst upphäfves icke deraf, att vid afgång af ledamöter i kyrkoråd och skolråd nya val skola anställas. Under sådant förhållande synes mig hans skäl för afslagsyrkandet icke böra leda till afslag.

Den andre talaren har framlagt ett förslag till ny redaktion, och om jag också kan medgifva, att jag hellre skulle hafva antagit denna redaktion än lagutskottets, så, då Andra Kammaren redan bifallit utskottets förslag, och då jag är öfvertygad om, att något vinnes genom antagande af detsamma, ber jag att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Sundberg: Denna fråga är så obetydlig i sig sjelf, att jag icke anser behöfligt att spilla många ord på densamma. Jag begärde dock ordet egentligen för att göra en liten rättelse i den uppfattning, som den förste talaren hade i fråga om behörigheten för suppleant att inträda, när ledighet inträffar i kyrkoråd eller skolråd, och att i sådant fall icke något nytt val enligt hans uppfattning behöfde anställas. Jag tror, att denna uppfattning icke är alldeles riktig, och om den ärade talaren tänker på våra egna förhållanden här vid riksdagen, så vet han mycket väl, att om t. ex. ledighet inträffar i ett utskott, så rycker icke en suppleant sjelfmant in såsom ordinarie ledamot, utan ny ledamot inväljes. Suppleanterna äro beräknade att inträda för den händelse, att ordinarie ledamot får tillfälligt förhinder, men icke om hindret består deri, att han försvinner.

Hvad för öfrigt sjelfva saken vidkommer, så, ehuru väl jag visserligen erkänner, att det kunde finnas åtskilliga skäl, som talade till förmån för den återremiss, kammaren beslöt förra gången, detta ärende förevar, så kan jag dock icke tillmäta dessa skäl någon rätt stor eller afgörande vikt och betydelse, utan finner, att den ganska väl låter sig exeqveras, hela denna nya ordning, på sätt lagutskottet har föreslagit. När nu Andra Kammaren, såsom nämndt är, redan dertill har gifvit sitt bifall, så finner jag icke något skäl, för min del, till annat än att tillstyrka rent bifall till hvad utskottet föreslagit, och vågar jag hoppas, att sedan herr Stråle funnit, att hans missuppfattning af Andra Kammarens beslut var en verklig missuppfattning, och att Andra Kammaren har godkänt förslaget, sådant det af utskottet är framlagdt, men icke vidare håller på den mening, han här har uttalat.

Jag tillstyrker alltså bifall till lagutskottets förslag.

Herr Stråle: Ehuru jag fortfarande tror att en sammanjemkning till mera tydliga ordalag lätt kan tillvägabringas och möjliga

Angående tillägg till § 23 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd.
(Forts.)

misstag vid lagbestämmelsens tillämpning undvikas, anser jag dock, då två män, sådana som de senaste talarne, yrkat bifall till lagutskottets förslag, mig icke böra vara skiljaktig, utan återkallar jag mitt förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i sitt utlåtande n:o 20 hemställt och sedan på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Angående
qvinns
lägsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. m.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 7 och 8 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 25, i anledning af väckt motion med förslag till ändring af giftermålsbalken i vissa delar.

Herr Borg: Då lagutskottet med så lätt hand berört min motion, oaktadt den, enligt mitt förmenande, hade kräft en grundligare behandling, vill jag förklara lagutskottets beteende dermed, att dess tid är så upptagen af mångahanda göromål, att det naturligtvis är ganska svårt för utskottet att fördjupa sig i hvarje särskild fråga. Jag beklagar dock synnerligen, att så antagligen har varit förhållandet med den förevarande frågan, enär den, enligt min uppfattning, är en af de viktigare frågor, som kunna förekomma i en representation, och, såsom jag vågar säga, är af intresse för alla civiliserade folk.

De skäl, som utskottet anfört, ber jag också att få med så lätt hand som möjligt beröra.

Utskottet börjar med att fälla ett omdöme om qvinnans tidigare utbildning, ett omdöme, grundadt på ett lagkomiténs utlåtande, hvori det heter, att "qvinnans tidigare utbildning, de dagliga tillfällen hon egt eller anses hafva bort ega att vinna insigt i det, som tillhör hushållsomsorgerna, den ledning hon af mannen har att påräkna: dessa skäl hafva funnits vara af nog vigt för att grundlägga en sådan skilnad". Det är sådana skäl, hvarpå man ansett sig kunna afvisa motionen.

Jag vill nu fråga, hvad angår "qvinnans tidigare utbildning och de dagliga tillfällen, hon anses ega" etc., huruvida detta verkligen kan vara tillämpligt på den femtonåriga flickan. Jag frågar, om någon i denna kammare kan, med någon kännedom om menskligheten, på fullt allvar påstå, att den femtonåriga flickan har fått en sådan utbildning och haft sådana tillfällen att vinna insigter i hvad som tillhör hushållsomsorgerna, att hon i följd deraf är duglig att vårda familjen och uppfostra barnen. Jag vill medgifva, att den ledning, hon kan få af mannen, kan vara ganska betydande i vissa fall, men dock kanske icke så synnerlig i afseende på hushållsomsorgerna, ty det är väl sällan *han* har någon vidare insigt i dessa, åtminstone i största delen af dem. Och dessutom, äfven om han skulle hafva insigt i kokkonst, sömnadskonst m. m., hvad garanterar oss för, att han har tid och lust att

egna sig åt dessa omsorger, upptagen som han är af de större omsorgerna att skaffa inkomster, medan qvinnan skall förvalta dem? Har man den ringaste garanti för, att mannens ledning i detta fall kan blifva tillräcklig, der den ens är någon, och känna vi icke något hvar, huru ofantligt litet mannen har tid att sysselsätta sig med just hvad som rör hushållsomsorgerna, det inre och närmare i familjelifvet? Man kan icke klandra honom därför, upptagen som han är på andra håll, för honom mera lämpliga. Men om man anser honom i allmänhet vara tjenlig att leda qvinnan på detta område, tror jag att man i hög grad misstager sig.

Det hette i forna dagar — i synnerhet vår äldre litteratur har derom mycket talat — huru bra det vore för qvinnan, att hon blefve tidigt gift och komme i mannens hand; han kunde då uppfostra henne efter sitt hufvud, så att hon passade honom o. s. v. I flera årtiouden behandlades detta ämne i litteraturen, och stora författare uttalade den åsigten, att det var det lyckligaste för äktenskapet, att mannen fick en ung flicka, helst på femton eller sexton år, ty då kunde han bilda henne, så att säga, efter sitt beläte. Jag vill icke bestrida lämpligheten här af i ett och annat fall, men jag vågar betvifla, att öfver hufvud taget denna uppfostringsmetod lyckas, och jag ber att få bemärka, att nutidens litteratur har helt och hållet gått ifrån detta romantiska, men opraktiska sätt att betrakta saken. Nu för tiden tyckes man finna mera resonligt, att, innan qvinnan intager en så viktig ställning som den att leda det hufvudsakliga af familjens uppfostran, hon dessförinnan har hunnit icke blott skaffa sig vissa teoretiska kunskaper, en s. k. allmänbildning, som motsvarar mannens bildning, utan också någon erfarenhet af lifvet, utvecklat sin karakter, så att hon kommer i förbindelse till mannen, icke såsom ett barn, som skall uppfostras af honom, utan såsom en själfständig maka, som jemte honom skall hafva insigter, som jemte honom skall hafva utvecklat sin karakter för att kunna utföra det stora värfvet, det största på jorden kanske, att uppfostra det kommande slägtet. Ty, märken väl, mine herrar, att det är dock qvinnan, som företrädesvis uppfostrar det unga slägtet. Huru mycken tid, lust och förmåga har mannen att göra det? Är det icke i barnens tidigare år, som modren i deras själar nedlägger de frön, som betinga framtida skördar? Och huru viktigt, huru otroligt viktigt är det icke då, att den, som nedlägger dessa frön, känner till dem samt förstår vårda plantan och bidra till att frambringa en god skörd.

Vidare heter det i betänkandet, att "hvad lagkomitén sålunda anfört synes utskottet innefatta tillräckliga skäl för bibehållande af en skilnad i afseende å lägsta äktenskapsåldern för man och qvinna", samt: "Beträffande särskildt den lägsta ålder, vid hvilken det bör tillåtas qvinna att ingå äktenskap, kan man visserligen icke i allmänhet antaga, att qvinnan vid 15 års ålder uppnått den mognad i kroppsligt och andligt afseende, som äktenskapet förutsätter, ehuru utan tvifvel fall förekomma, då så är förhållandet, åtminstone i fråga om den kroppsliga utvecklingen."

*Angående
qvinnans
lägsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. m.
(Fort.)*

Angående
 kvinnas
 lägsta ålder
 vid äkten-
 skaps ingå-
 ende m. m.
 (Forts.)

Här erkänner sålunda utskottet sjelft, att man i allmänhet icke kan antaga, att qvinnan vid 15 års ålder har uppnått mognad. Men då man stiftar lagar, skola de väl rätta sig efter förhållandena i allmänhet och icke stödja sig på undantag. Åtminstone har jag alltid så uppfattat lagsiftningen. Man antager, att qvinnan vid 15 års ålder icke uppnått mognad i kroppsligt och andligt afseende; men icke förty ställer man icke i fråga den minsta förändring i afseende på lagen om hennes giftasålder.

Vidare förmenar utskottet, att "antalet af kvinnor, som tillhöra de lägsta åldersklasserna, icke är större, än som kan motsvaras af antalet fall, i hvilka qvinnan vid ifrågavarande ålder uppnått erforderlig utveckling för äktenskaps ingående." Denna supposition är ju till den grad lös, att jag icke torde behöfva offra många ord derpå. Huru kan man förutsätta, att qvinnan just i de fall, der hon uppnått kroppslig mognad, blir gift. Man kan med lika stort skäl påstå motsatsen.

Utskottet fortsätter: "Vid 17 till 20 års ålder torde nemligen de allra flesta kvinnor uppnå den utveckling, att sådana skäl icke kunna med fog åberopas mot deras inträde i äktenskap."

Jag bestrider detta och skall framdeles söka stärka mitt bestridande.

Slutligen — jag vill icke längre uppehålla mig vid utskottets utlåtande, och jag tror att kammaren icke heller bör vara särdeles angelägen om, att det vidare granskas, emedan det, efter mitt förmenande, så litet tål att närmare vidröras — slutligen talar utskottet om, hvilket besvär det skulle blifva för Kongl. Maj:t att lemna dispenser för kvinnor, som begärde att få gifta sig före den i lagen stadgade åldern. Jag hade föreslagit, att det skulle vara tillåtet för qvinnan, likasom för mannen, att begära rättighet att gifta sig vid tidigare ålder än 21 år. Här förekommer ett ganska besynnerligt resonnement af utskottet, nemligen att, enligt motionen, det skulle förutsättas och fordras en undersökning af mycket ömtålig och grannlaga natur, då qvinnan begärde af Kongl. Maj:t åldersdispens. Huru kan man från min motion komma till denna slutsats? Det finnes deri icke ringaste antydning, som gifver skäl till en sådan slutsats. Ilvarför skulle en qvinna, som begärde dispens, vara mera skyldig till en ömtålig och grannlaga undersökning, än en man? Skulle något sådant ifrågakomma, så vore väl mannen den, som i första rummet, af skäl som jag icke behöfver uppgifva, borde undersökas, innan dispens medgäfvdes.

Jag lemna emellertid nu utskottets betänkande; men hvad som synes mig hade varit af allra största betydelse och som frågans vigt kräft, det vore, att utskottet hade skaffat sig insigt i åtminstone någon sida af frågan. Nu vågar jag säga, att det icke ådagalagt den minsta kännedom derom. Håller jag mig särskildt till den fysiska sidan af saken, så hade det i ett så ömtåligt ämne, som om kvinnans giftasålder, icke varit ur vägen, att utskottet skaffat sig medicinska auktoritetens utlåtande. Det har icke utskottet gjort. Men jag har gjort det, och jag skall bedja, att kammaren tillåter mig att anföra, till en början, en af våra störste och ädlaste läkares yttrande i frågan. Det är professor Seved Ribbing i Lund. Han utgaf 1888 en bok "*Om*

den *sexuela hygien*en“, hvori han först och främst uppgifver, att manbarhetsåldern för qvinnan inträder, i medeltal och räknadt för Stockholm, vid 15 år, 7 månader och 22 dagar, alltså efter det hon enligt svensk lag får gifta sig. Men vidare, och ännu väsentligare är hvad han sedermera yttrar, nemligen: “*Ur fysisk synpunkt allena fordras, att hon (qvinnan) haft sin reglering i minst två år och att hon upphört att växa på längden.*“ Alltså, först två år efter manbarhetsåldern är hon utbildad för barnafödelse, sålunda först vid nära 18 års ålder. Det är professor Ribbing, som talar. Han säger vidare: “*Äktenskap, ingångna innan kontrahenterna nått full utveckling, medföra skada för både föräldrar och barn. Under det man eljest öfver allt märker det giftaståndets större lifskraft, är förhållandet motsatt med de för tidigt gifta.*“

*Angående
qvinns
lägsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. m.
(Forts.)*

Samme författare har nyligen i ett föredrag, hållet i Malmö, yttrat sig i frågan. Han trodde, att helsovårdslärans bud så trängt igenom, att de flesta föräldrar nu icke skulle vilja gifta bort sina barn vid så tidig ålder (före 21); hvarken den fysiska eller karakterens utveckling hade då ännu nått ett tillbörligt stadium; särskildt vore bestämmelsen, att qvinnan finge gifta sig redan vid 15 år, en af de svagaste punkterna i vår svenska lagstiftning, och äfven om det kunnat visas, att under äldre tider, då kroppsarbetet var förhärskande och tidigt medförde en viss mogenhet, ingen synnerlig degeneration blifvit följden af så tidiga giftermål, kräfde de nutida förhållandena dock i detta hänseende en reform — ett kraf, som också funnit uttryck i en motion vid innevarande riksdag, åt hvilken talaren hoppades framgång.

Jag ber att ytterligare få styrka min uppfattning i fråga om den fysiska sidan af äktenskapet med omdömen af en fackman från Tyskland. I ett stort etnografiskt arbete “*Das Weib in der Natur- och Völkerkunde*“ yttrar tysken Ploss: “*Framför allt är det ett i medicinska kretsar erkänt sakförhållande, att (åtminstone hos fruntimmer bland Europas civiliserade folk) uterus och ovarierna växa och utveckla sig i medeltal ända till tjugonde lefnadsåret, och att de först derefter äro fullkomligt mogna och utvuxna för sina funktioner. Utan tvifvel förekomma äfven hos oss tidigt mogna individer, hos hvilka den fysiologiska utvecklingsprocessen är hastigare genomgången och förr avslutad; men sådana fall äro alltid att betrakta som undantag; det vida större flertalet af qvinliga individer är först i tjugonde året färdigt med den fullständiga utbildningen af de inre sexualorganen.*“

Samme författare yttrar — det är från herr Emil Svensóns arbete “*Spörsnål: 1. Qvinnofrågan*“, som jag hemtat dessa samt många andra af mig anförda uppgifter — “*Under det att i synnerhet på sista tiden flere engelske läkare hänvisat på det sakförhållandet, att svaga och omogna individer frambringa en kraftlös generation, hafva fackmännen, t. ex. redan J. Leake, sedan gammalt påstått, att fruntimmer, som mycket för tidigt blifva mödrar, sällan äro friska och snart förvisna. Det för tidiga äktenskapet framkallar, enligt Leake, hos det qvinliga könet icke sällan lungsjukdomar, och i synnerhet inträder, då anlag dertill förefinnas, lungsot efter en eller flera barnsängar.*“

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att redan för

Angående
qvinns
lägsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. m.
(Forts.)

200 år sedan hade danska och norska folken antagit giftasåldern till 16 år. I Christian den femtes lagbok af 1687, en lag, som ännu gäller både i Danmark och Norge, står stadgadt, att *man icke får gifta sig förr än vid 20 års ålder och qvinna icke förr än vid 16 års ålder*. Redan för 200 år sedan tyckas således danskarna haft kännedom om, att qvinnan icke är mogen för äktenskap vid 15 års ålder.

Tyska lagen af den 6 februari 1875 har höjt giftasåldern för qvinnan från 15 till 16 år.

Denna lag är gällande för hela tyska riket, ehuru, såsom känt är, qvinnan i Tyskland är tidigare utbildad än hos oss; emellertid måste stora svårigheter bekämpas, företrädesvis från juristernas sida, för att densamma skulle blifva antagen först i Preussen och sedermera i hela tyska riket, och det lyckades endast genom kraftigt ingripande af läkare och naturforskare, sådana som Virchow m. fl.

Men jag går nu till det folk, som i första rummet i praktiskt afseende bör ega vitsord, nemligen det engelska folket. I "Stephen's Commentaries on the Laws of England" läses på 248 sidan — hvarvid, då jag icke eger rätt att förutsätta att alla medlemmar i kammaren förstå engelska, jag tager mig friheten att öfversätta, lemnande hvar och en tillfälle att bedöma, huruvida jag rätt tolkat den engelska texten: "Det är den genomgående tanken i vår lag, att hindra giftermål af personer under 21 år utan föräldrars eller förmyndares tillstånd". Slutmeningen är visserligen en inskränkning af vigt, men i alla fall förutsätter den, att man anser 21 år vara den lämpliga åldern. Vidare heter det på sid. 295: "Men fadrens lagliga magt öfver barnens personer eller egendom kan icke i något fall utsträckas öfver 21 års ålder. Ty dessa blifva då frigjorda derigenom att de kommit till förståndets ålder eller den tidpunkt, som lagen fastställt, då fadrens eller förmyndarens herravälde bör lemnas rum för förnuftets herravälde." Alltså finner man, att i England *förnuftets herravälde* i allmänhet icke anses inträffa förr än vid 21 års ålder. Här skulle man kunna anmärka, att icke förty i engelska lagen, besynnerligt nog, kvarstår bestämmelsen, att qvinnan må gifta sig vid 12 års ålder, men herrarne känna till, huruledes vanligen den engelske lagstifaren ogerna framkommer med nya lagar, medan sederna deremot ofta gå före lagen och oskadliggöra föräldrade lagar, såsom också i förevarande fall är händelsen. Till Frankrike och Italien skall jag sedermera komma. Det är de oss närmast liggande länderna och med oss närmast beslägtade folken, hvilka lagstiftning jag nu påpekat, och jag vill tills vidare inskränka mig dertill, i synnerhet som jag är angelägen att höra, hvad medlemmarne i denna kammare hafva att säga i en sådan kulturfråga som denna. Jag får emellertid uppriktigt upplysa, att den fallit i Andra Kammaren, men det hindrar icke Första Kammaren att hafva en annan opinion i en så vigtig fråga och uttala denna. Jag skulle anse, att det vore en heder för Första Kammaren och för Sverige, om en opinion i rätt riktning uttalades i förevarande fall. Jag har företrädesvis i min motion och nu i mitt anförande hållit mig till 15 år såsom en orimlig åldersbestämning och 21 år såsom den rätta, emedan jag är öfvertygad, att icke blott vårt land utan äfven alla

civiliserade länder förr eller senare skola komma derhän; men skulle man icke anse det lämpligt att nu taga detta stora steg, vore dock något vunnet, om qvinnans giftasvuxna ålder bestämdes till minst 18 år. Emellertid vill jag icke nu missbruka kammarens tålmod, men möjligen senare yttra mig vidare, då jag fått höra, hvad kammarens medlemmar hafva på hjertat.

*Angående
qvinns
lågsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. m.
(Forts.)*

Herr Claëson: Ehuru jag i den förevarande frågan just icke har något annat att säga, än hvad i lagutskottets betänkande innehålles, anser jag mig dock, enär detta betänkande angripits, såsom ologiskt och origtigt, böra yttra några ord till dess försvar. Jag har icke i något fall blifvit öfvertygad af den förre talaren, att lagutskottet haft orätt. Inom lagutskottet voro meningarna icke delade, att vid 15 år qvinnan i allmänhet är för ung att träda i äktenskap, men det visade sig också af den statistik, som lagutskottet haft att tillgå, att under 10 år i medeltal icke mera, än 12 qvinnor om året gift sig vid en ålder under 16 år, och utskottet ansåg det väl kunna antagas, att i dessa ytterst få fall qvinnan varit så mogen till äktenskapet, att dess förhindrande lätteligen kunnat medföra större skada än dess tillåtande.

Enahanda torde förhållandet vara vid det ringa antal äktenskap, der qvinnan fyllt sexton men ej sjutton år. I afseende på de följande åldersklasserna, så hafva väl de fleste bland oss selt qvinnor gifta sig emellan 17 och 21 års ålder, utan att vi, som följt deras öden, kunnat uppdaga, att qvinnan eller hennes afkomlingar tagit skada af det tidiga giftermålet. I allmänhet hyser jag den mening, att i lag icke större inskränkningar i den personliga friheten böra göras, än nödvändigheten kräfver, och då nu blifvit visadt, att giftermål, der qvinnans ålder understiger 16 eller 17 år, äro mycket sällsynta, så torde en förändring af lagen, hvarigenom äktenskapsåldern uppflyttades till 17 år, icke vara af förhållandena påkallad. Till en sådan förändring gifver ej heller motionen direkt anledning, ty motionären påyrkar, att hvarken man eller qvinna skall utom Konungens tillstånd få trolofvas förr än vid 21 års ålder, men då qvinnan i allmänhet är tidigare utvecklad än mannen, har det icke ansetts såsom ett missförhållande att mannen vid ingående af äktenskapet är flera år äldre, utan snarare såsom en lika naturlig som vanlig sak. På dessa grunder, och då det synts utskottet synnerligen olämpligt, att, såsom af bifall till motionen blifvit en följd, Kongl. Maj:t och högsta domstolen skulle belastas med en mängd giftermålsfrågor, deri grundlig och saklig pröfning är nästan omöjlig, och hvilka frågor skulle uppgå till flera tusental om året, ansåg utskottet motionen ej böra till någon åtgärd föranleda, och jag hemställer om bifall till detta utskottets förslag.

Herr Billing: Det är nog ingen af herrarne, som misstänker, att jag skulle vara böjd för att yrka bifall till den motion, som här föreligger; jag kan det icke, derför att den enligt min uppfattning går alldeles för långt samt utgår från alldeles för abstrakta principer,

Angående
 kvinnas
 lägsta ålder
 vid äkten-
 skaps ingå-
 ende m. m.
 (Forts.)

då han t. ex. yrkar att vid äktenskaps ingående samma ålder skall gälla för man och kvinna, eller att icke ens trolofning skulle få ske förr än vid 21 års ålder. Åtskilligt annat finnes också i motionen, som jag under inga omständigheter kan vara med om. Men å andra sidan har det synt mig, att åtminstone någon ledamot i kammaren borde gifva ett erkännande åt åtskilligt i den föreliggande motionen. Om det också icke finnes många, kanske icke en enda, som vill gå med motionären, är jag alldeles öfvertygad derom, att de flesta erkänna det önskliga i att lägsta åldern för kvinnans ingående af äktenskap sattes högre än nu, nemligen 15 år. Om äfven af den statistiska tabell, som lagutskottet meddelar, framgår, att icke många äktenskap ingås af qvinnor mellan 15 och 16 år, så visar samma tabell dock äfven, att redan för åldersklassen 16—17 år antalet icke obetydligt stiger. Inom den följande årsklassen: 17—18 år äro de ingångna äktenskapen ganska många, uppgående till hundratals för hvarje år. Jag tror icke, att någon nekar till, att i de flesta fall dessa tidigt ingångna äktenskap verkligen äro att beklaga. Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra, men jag tyckte rättvisan kräfa, att ett erkännande gafs åt motionären, då motionen utan tvifvel kommer att falla.

Herr Almén: Samma anledning, som uppkallade den föregående talaren, har äfven förmått mig att begära ordet; som jag icke förbered mig, skall jag försöka fatta mig kort.

Det kan icke falla mig in att yrka bifall till motionen, enligt hvilken 3,000 äktenskap om året, som efter utskottets utredning ingås af qvinnor mellan 18 och 21 år, icke längre skulle vara tillåtna annat än genom särskildt tillstånd af Kongl. Maj:t. Ingen kan påstå, att dessa äktenskap äro mindre lyckliga eller oberättigade därför att de ingås vid en jämförelsevis så ung ålder som den nämnda; och ingen finnes väl, som rimligen kan begära, att Kongl. Maj:t skall besväras med ansökningar om dispens i ett så stort antal fall. Det synes således, att motionären slagit öfver målet, och hans förslag torde därför vara opraktiskt, men å andra sidan kan jag icke tro, att den nuvarande lagstiftningen bör bibehållas. Med den folkets *sen*a utveckling, som eger rum hos oss, i motsats till hvad förhållandet är i sydligare länder, torde det endast vara i ytterst sällsynta undantagsfall, som qvinnan vid 15 år är mogen för ett så viktigt steg som knytandet af äktenskap, ja, det är sällsynt äfven vid 17 års ålder. Jag tror därför, att det hade varit lyckligt, om motionären stannat vid att begära en måttlig förändring af den nuvarande lagstiftningen och uppdragit gränsen för äktenskaps ingående för kvinna till 17, möjligen 18 år. Detta har jag velat uttala, men vill icke göra något yrkande, då jag icke har till hands någon formulering till beslut; men återremiss är jag färdig att yrka i afsigt att en förändring i den nuvarande lagstiftningen måtte åstadkommas och gränsen för äktenskap, tillåtliga utan kongl. nåd, för qvinnor måtte uppdragas vid 17 års ålder — jag tror t. o. m. att den utan risk kunde sättas till 18 år. I förra fallet komme sannolikt kongl. dispens att begäras årligen

för 70, i det senare fallet deremot för 300 sökande. Då frågan onekligen har sin betydelse, äfven om man erkänner, att lagstiftningen på detta område betyder långt mindre än de allmänna sederna, har jag icke velat låta detta tillfälle gå förbi utan att uttala min mening, att en förändring i lagstiftningen behöfves, i det att den ifrågavarande åldersgränsen bestämmes till 17 eller må hända till 18 år, och från denna synpunkt tillåter jag mig att yrka återremiss.

*Angående
qvinns
lägsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. m.
(Forts.)*

Herr Bergström: Att återremittera betänkandet tjenar icke till något, ty Andra Kammaren har redan fattat sitt beslut och godkänt utskottets hemställan. Vid sådant förhållande skulle en återremiss icke föranleda till annat än den vanliga hemställan från utskottet, att kammaren behagade fatta beslut.

Ifrågasätter den siste talaren verkliga ändring i lagen, så är det bäst, att han nu framställer yrkande derom och låter kammaren fatta beslut, till den kraft och verkan ett sådant kan få.

Jag vill slutligen nämna, att jag i likhet med flere talare anser att motionären varit mycket opraktisk i sitt förslag och slagit betydligt öfver. Det är detta, som beredt hans motion det öde, som träffat den.

Herr Borg: Den siste talaren ansåg, att en återremiss icke kunde hafva någon påföljd, och det är ju gifvet, enär Andra Kammar-
ren redan afslagit motionen, men jag tog mig friheten att redan i mitt förra anförande yttra, att en återremiss dock skulle vara en opinionsyttring angående den väg som man borde gå.

Lagutskottets ordförande tyckte sig hafva funnit, att jag "slagit öfver". Ja, det är en fråga, som framtiden får afgöra. Jag har icke slagit öfver för framtiden, och jag har icke heller beräknat, att motionen skulle gå igenom, så radikal som den nu framkommit, men jag förestälde mig, att då lagutskottet har en så svag punkt att stå på som försvaret för 15 år, kunde utskottet sjelft halva hittat på någon utväg, om det annars vill någon förbättring eller anser någon förbättring möjlig. Det kunde ju hafva sagt: 21 år kunna vi icke gå in på, men 18 år kunna vi föreslå såsom gräns. Jag vet väl, att utskottet icke har rätt att väcka motion, men detta tror jag dock faller inom utskottets befogenhet.

Jag återkommer dertill att 18 år anses som en passande ålder för qvinnan att ingå äktenskap, och denna åsigt har fått ett kraftigt stöd i herr generaldirektör Alméns anförande i öfverensstämmelse med professor Ribbings åsigt, som i sådana frågor väl måste väga mera än hela lagutskottet. Då ett sådant erkännande lemnats af fackmän, och herr Almén yrkat återremiss, vill jag härom förena mig med honom; men anhåller derjemte om kammarens öfverseende för det jag nödgas taga dess uppmärksamhet ytterligare i anspråk, då jag med en del kulturhistoriska bevis vill söka styrka min uppfattning af frågan.

Ett genomgående drag i mensklighetens historia är, att ju lägre ett folk eller en folkstam stått i odling, desto tidigare hafva dess äktenskap blifvit ingångna. Hvarje statistiskt arbete, som berör denna

Angående
 kvinnas
 lägsta ålder
 vid äkten-
 skaps ingå-
 ende m. n.
 (Forts.)

sak, lemna bevis härför både i fråga om forntiden och nutiden. Bland södra Australiens negerlika stammar börjar kvinnan redan efter 8 års ålder att lefva tillsammans med mannen; samma är förhållandet med Eldslandet kvinnor. Och går man till Indiens och Kinas stora nationer, finner man dem än i dag dömda att "åldras i evig barndom", påtagligen till ej ringa del i följd af tidiga äktenskap. Vid en allmän folkräkning i Indien 1881 funnos på en folkmängd af 250,000,000 öfver 77,000 enklor under 10 år. I Bengalen hade bland 1,000 äktenskap 271 ingåtts af kvinnor under 10 år och 666 af kvinnor från 10 till 15 års ålder. Både Manus' och Zoroasters religioner gynnade tidiga äktenskap, den senare förkunnande, att den flicka, som af fri vilja blir ogift och dör som sådan efter 18 års ålder, är hemfallen åt det eviga helvetet. Äfven de öfriga äldre asiastiska och afrikanska folken, assyrier, babylonier, meder perser, egyptier, phenicier och carthaginienser hyllade de tidiga äktenskapen, med samma resultat för kvinnan, familjen och samhället.

Till Grekland fortplantades den österländska seden, om ock något modererad af folkets sunda naturlif och skönhetssinne. Enligt Lycurgi lagar fick kvinnan i Sparta ej gifta sig förrän hon var fullt kroppsligt utbildad samt mogen att uppföda ett friskt och kraftigt krigarslägte, i följd hvaraf ock Spartas kvinnor voro de enda, som åtnjoto aktuing af sina män, därför, som Leonidas' hustru yttrade, att de voro de enda af Greklands kvinnor, som förstodo att fostra män.

I Roms äldsta tid tyckes äktenskapsåldern hafva varit hög; den bestämdes dock sedan till 14 år för mannen och 12 år för kvinnan, men sjönk slutligen, och sjunkandet af romerska folkets moral håller jemna steg med nedflyttandet af dess äktenskapsålder och slutar i en sedlig röta, som så genomträngt hela samhället, att äfven de kraftigaste försök till dess aflägsnande blefvo fruktlösa.

Hos judarne, som bilda öfvergångslänken mellan hedendomens och kristendomens folk, och hos hvilka trots Mose lag mångkvinneriet var så utveckladt, att deras visaste och frommaste konung, Salomo, bestod sig 1,000 hustrur och frillor, torde tidiga äktenskap, om de så kunna kallas, hafva varit de allmänna. Så ock bland muhammedanerna, hos hvilka kvinnans äktenskapsålder var fastställd till 10 år. Endast en islamitisk stam gör härifrån ett undantag, nemligen den mäktiga libyska stammen Imosahr i vestra Sahara, hvarom det heter: "den arabiska kvinnan är vid 10 års ålder en mognad ros, men hennes skönhet förbleknar fort och med den försvinner hennes makes kärlek; snart är hon allenast en ful och vissnad slafvinna åt en yngre och lyckligare rival, som hon måste se intaga hennes plats vid mannens sida." Den libyska kvinnan mognar långsammare men bibehåller sig längre, frambringar en stark och sund afkomma samt lever aktad och fri till hög ålderdom. Och orsaken till denna märkvärdiga undantagsställning, som hon ensam bland alla den muhammedanska världens kvinnor intager, ligger nära till hands: hon gifter sig först efter uppnådda 20 år med en man af samma eller något högre ålder.

Men vi återgå till vesterlandet.

Dess värre upptog de kristna folkens lagstiftning den romerska

lagen om qvinnans mogenhet för äktenskapet vid 12 års ålder, en lag som blifvit ytterst ödesdiger för dessa folk.

I stället för förbättring i qvinnans ställning, som man bort kunna vänta af kristendomens jemlikhets- och humanitets-lära, försämrades hennes ställning genom de tidiga äktenskapen med all den lös-läppta sinnlighet och despotism, som måste följa en dylik lag i spåren. Före kristendomens inträngande bland de germanska folken måste sjelfva deras hufvudfiende Julius Cæsar erkänna om dem: "de som längst förblifvit kyska åtnjuta bland de sina det största beröm; de anse nemligen, att härigenom befordras en reslig kroppsbyggnad, underhållas kroppskrafterna och stärkas musklerna." Och den romerska historiskrifvaren Tacitus yttrar: "sent gifta sig ynglingarne, och därför är mankraften oförspild, ej heller jungfrurna förhasta sig: sådan ungdomen är, sådan är afkomman; jemngoda och friska förena de sig och barnen bära vittne om föräldrarnes kraft." Äfven andra romerska författare prisa dessa qvinnors styrka, mod, skönhet och trohet.

Man föreställer sig i allmänhet, att kallt eller varmt klimat bestämmer tidiga äktenskap, men i det kalla Ryssland gifter man sig tidigare än i det varma Neapel, de grekiske katolikerna i öster tidigare än de romerske katolikerna i söder, finnar och lappar i norr tidigare än de längre söderut boende skandinaverna. Statistiken pekar emellertid oemotståndligt deråt, att "hvarje framflyttning af ett folks äktenskapsålder motsvarar ett afgjordt framsteg i dess sjelfuppfostran, så att de lägsta och råaste folkstammarne hafva att uppvisa det största antalet af tidiga giften, hvaremot detta antal gradvis aftager för hvarje högre steg ett folk uppnått på kulturens trappa." Den slaviska racens vekhet, sorgbundenhet, saknad af moraliskt mod och viljekraft samt i följd häraf benägenhet för grymhet, despotism och blind lydnad står tvifvelsutan i samband med de tidiga äktenskapens fysiskt och moraliskt förslappande verkningar.

I Österrike, som består af många folkstammar, är man lätt i tillfälle att göra jemförelser dem emellan. Härvid visar sig, att medan Tyrolens qvinnor, af hvilka endast 4 procent gifta sig under 20 år, föda ett för sin styrka och skönhet ryktbart slägte, Bukowinas qvinnor åter, af hvilka 39 procent gifta sig under 20 år, fostra en lägre, halforientalisk ras.

Den store menniskoslagtaren och hänsynslöse qvinnoföraktaren Napoleon I höjde genom *Code Napoléon* äktenskapsåldern för qvinnor från 12 till 15 år.

Hur den unga qvinnan i Frankrike, särskildt i dess högre klasser, i allmänhet bortgiftes af föräldrarne utan att hafva sett sin blifvande make mer än några gånger, hur ouppfostrad, oerfaren och osjelfständig hon lemnas i händerna på en man, som merendels hvarken kan eller vill uppfostra henne, hur makarnes lif i följd deraf gestaltar sig, hur barnen uppfostras samt hur det sedliga och sociala lifvet under sådana förhållanden blir, det är saker, hvarpå erfarenheten lemnar sorgliga prof, literaturen de mest upprörande skildringar. Detta förhållande är en af Frankrikes största förbannelser och faror.

Angående
qvinnans
lägsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. n.
(Forts.)

Angående
 kvinnas
 lägsta ålder
 vid äkten-
 skaps ingå-
 ende m. m.
 (Forts.)

Irländarnes tidiga giftermål hafva i hög grad bidragit till detta folks demoralisation, och samma orsak har framkallat ungefär samma verkningar i en del af Londons arbetaredistrikt.

Här må dock anmärkas, att det är mera omständigheternas magt än männens egoism och magtmissbruk, som vållar kvinnans tryckta ställning. I allmänhet tillskrifver man densamma kvinnans öfvertalighet, men statistiken visar, att grundorsaken icke ligger deri. "Det finnes knappast någon statistisk lag, som är så allsidigt bevisad och begrundad som denna, att *flere gossar födas än flickor* (se "Om den sexuela hygienien af Seved Ribbing", Stockholm 1888, sid. 26—27, jfr. "*Makan*" af Klencke, 2:dra upplagan Stockholm 1884, sid. 98 och 102); detta gäller alla länder, alla klimat, alla racer, hvilket dock ej hindrar, att i samhällena i allmänhet antalet kvinnor är större än antalet män, sannolikt på grund af männens farligare yrken, krig, utsväfningar, kortare lifslängd, hvaraf följer att kvinnornas konkurrens för äktenskapen också tillväxer och drifver dem bland annat till tidiga äkenskap.

Låt om oss litet närmare betrakta de fysiska, sedliga och sociala följdena af för tidiga äkenskap.

Visserligen äro könsförbindelser mellan andra än fullt utbildade individer icke *ensamma* skulden till släktets kroppsliga försämring; men kvinnor, som i mycket tidig ålder blifvit mödrar, hafva vanligtvis efterlemnadt en släkt, som stannar på ett mycket lågt skede af kroppslig och andlig utveckling. Den franske vetenskapsmannen Bertillon har med siffror visat, att, medan äktenskapet i regeln förlänger lifvet både för man och kvinna, göra i *omyndighetsåldern* gifta så väl män som kvinnor derifrån ett undantag. Under en för undersökning af frågan bestämd tidsrymd dogo af 1,000 gifta kvinnor mellan 15—20 år 11, af 1,000 ogifta 7 i samma ålder. Dödligheten bland de gifta männen före 20 år var nära åtta gånger så stark som bland de ogifta männen i samma ålder, hvadan herr Bertillon anser, att lagstiftarne borde bestämma äktenskapsåldern till 22—23 år, samt att dessa och dylika fakta borde inläras i folkskolorna. Under en observationsperiod i Frankrike dogo af 1,000 gifta kvinnor 14 procent mellan 15—20 år, men blott 9,8 procent mellan 20—25 år. "Den civiliserade mensiskan kan ej, får ej, ingå i det äkta ståndet vid samma ålder som en vilde; hela vår odling skulle då äfventyras; både man och kvinna behöfva i allmänhet en längre utvecklingstid för de moraliska egenkapernas uppodling."

Konstateradt är ock, att ju tidigare kvinnor träda i gifte, desto förr förlora de helsa och fågring; men äfven barn af tidigare äktenskap blifva svagare, fulare, mera idiotiska o. s. v., ja statistiken pekar allt afgjordare deråt, att det är för tidiga äktenskap, som gifva upphofvet åt ett öfvervägande antal förbrytare och vansinnige. Sålunda är känt från en observationsperiod i Italien, att omkring $\frac{1}{3}$ flera förbrytare och nära *dubbelt* flere vansinnige äro födda i de tidiga än i de normala äktenskapen.

Hvad intelligent och moralisk utveckling utöfver lexorna man i regeln kan vänta af den 15—20 åriga kvinnan, borde en hvar begripa. Kan man fordra af henne någon utvecklad omdömesförmåga, sjelf-

ständighet, karaktersfasthet eller erfarenhet? Måste hon ej i regeln blifva mannens "docka", "sångfogel" eller hvad det vara må, blott ej en kroppsligt utbildad, själfinedveten och sig själf bestämmande varelse, men i stället en marionett i mannens eller släktingars händer, eller ock ett plågoris, i fall hon är lika egensinnig som uppfostrad och oerfaren? Och dock har en sådan kvinna det viktigaste värf på jorden, att hjälpa och förädla mannen samt lägga grunden till det kommande släktets uppfostran. För öfrigt lockar kvinnans tidiga äktenskapsålder egoistiska män att spekulera på den barnsliga flickans förmögenhet, och hon vet knappast af, förrän hon är såld till person och egendom, utan att sedermera i lag eller sed ega synnerligt skydd hvarken för det ena eller andra. Med en märkvärdig enstämmighet hafva de flesta civiliserade folk vid bestämmandet af den *allmänna myndighetsåldern* stannat vid ett och samma årtal, nemligen *21 år för både man och kvinna*. Man har fruktat, att en så hög minimiålder för äktenskaps ingående skulle hafva till följd, att flere yngre kvinnor skulle ingå olagliga förbindelser, än nu är förhållandet; erfarenheten i vårt land har dock visat motsatsen, såsom i motionen påpekats.

Redan filosofen Plato yrkade, att kvinnan ej skulle få gifta sig före 20 år, och det var dock bland de rikt utrustade och tidigt utvecklade grekerna — (Plato har alltid åtnjutit högt anseende hos den gamla klassicitetens män). Många vetenskapsmän, i synnerhet läkare, hafva uttalat sig i samma riktning, ehuru de ej kommit att yrka reformens genomförande på lagstiftningens väg, än mindre hafva de yrkat dess utsträckning äfven till fästning, trolofning och lysning. Orimligheten och förderligheten af att en 15-årig kvinna får gifta sig och derigenom blifva myndig, ligga emellertid i så öppen dag, att derom ej torde behöfva vidare ordas: hon kan bland annat, i fall mannen dör dagen efter bröllopet, vid en ålder af 15 år och 1 dag råda sig själf och sitt gods, medan mannen icke kan erhålla denna rätt förrän vid 21 års ålder.

Är det i allmänhet naturvidrigt och skadligt för kvinnans lif och helsa, att hon gifter sig före 18—21 år, är det ej mindre oförnuftigt och skadligt i ekonomiskt afseende, alldenstund den unga kvinnan saknar all erfarenhet att sköta ekonomi, hvaraf dock familjens väl och ve så väsendtligen beror. Att hon ej förmår i sitt utvecklade tillstånd befrämja hvarken sin egen eller det unga släktets fysiska och moraliska uppfostran synes klart, liksom äfven att en dylik existens måste störande och förderligt inverka på hennes förhållande till den vanligtvis äldre, mera utvecklade och erfarne mannen samt derigenom förgifta samhällets kärna, familjelifvet.

Här må slutligen den anmärkningen göras, att den tidiga äktenskapsåldern lättligen förvrider flickans fantasi och känslolife, stör hennes studier och derigenom verkar förderligt på hennes både intellektuella, moraliska och sociala utveckling, hvadan i synnerhet lärarinnor och uppfostrarinnor skulle få sitt värf högst betydligt underlättadt, om äktenskapsåldern genom lag bestämdes till ej före 21 år.

Sammanfattning af hvad jag yttrat ber jag att få göra i form af

Angående
kvinnans
lägsta ålder
vid äkten-
skaps ingå-
ende m. m.
(Forts.)

Angående
 kvinnas
 lägsta ålder
 vid äkten-
 skaps ingå-
 ende m. m.
 (Forts.)

en fråga: Anser någon i denna kammare, att det är viktigare att sköta ekonomi än att uppfostra barn? Anses, enligt den kristna läran, hvarje människosjäl vara mera värd än "hela världen", alla jordens skatter, bjuder väl konsekvensen, att all hänsyn tages till det viktiga värf, som kallas barnuppfostran — att det tages hänsyn till det förhållandet, att ehuru kvinnan först vid 21 års ålder får förvalta sitt gods, får hon redan vid 15 års ålder rättighet att bilda familj och uppfostra barn. Ligger det förnuft i en sådan lagstiftning? Och när dertill kommer, att fysiologien säger och läkarne förklara, att hon icke är lämplig att föda barn före 18 års ålder, frågas, om man skäligen bland ett kristligt och så kultiveradt folk som vårt längre kan bibehålla en sådan lag som den ifrågavarande?

Hvad nu kan göras är dock endast att få en opinionsyttring uttalad, och då redan herr Almén yrkat återremiss, förnyar jag mitt instämmande med honom derom, i syfte att äktenskapsåldern uppskjutes till minst 18 år.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr greffen och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare derpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet, samt förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Borg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 46.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydande hemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp, blef denna proposition på begäran bordlagd.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Kerfstedt* under fjorton dagar från morgondagen.

Herr Bergström erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr grefve och talman! Det var förr bruket i denna kammare att endast utse suppleanter till halfva antalet mot de ordinarie ledamöterna i utskotten. Sedermera på min enträgna hemställan beslöt kammaren att utse lika många suppleanter som ordinarie ledamöter i lagutskottet. Nu har det visat sig, att denna åtgärd icke varit tillräcklig, ty enligt hvad sekreteraren anmält för mig kan i morgondagens sammanträde i lagutskottet icke möta mer än 6 ledamöter och suppleanter från Första Kammaren. Det är viktigt, att alla platser äro besatta, och att arbetet icke afstannar. Utskottet skall nu börja andra läsningen af lagförslaget angående ändring i vissa delar af strafflagen, och derfor tager jag mig friheten att hemställa, att kammaren ville för sin del utse ytterligare 8 suppleanter i lagutskottet.

På gjord proposition bifölls denna hemställan; hvarefter, på framställning af herr grefven och talmannen, beslöts att val af ifrågasvarande suppleanter skulle företagas vid kammarens sammanträde nästa lördag.

Justerades sju protokollsutdrag för detta sammanträde.

Efter hemställan af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena uppföras främst de, som denna dag bordlagts första gången, och sist de ärenden, hvilka blifvit denna dag bordlagda andra gången.

Kammaren åtskildes klockan 2,51 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
